

Una aposta per la interculturalitat com a mecanisme d'integració escolar i social

Lluís Vidaña Fernández

RESUM:

Els objectius bàsics d'aquest capítol de l'anuari són els següents:

- Consolidar la línia de seguiment evolutiu de l'alumnat estranger que cursa estudis als centres educatius de les Illes durant el curs 2007-2008, amb la finalitat de no perdre la perspectiva de l'increment quantitatiu i de la complexitat i l'heterogeneïtat de la seva procedència cultural, lingüística, nacional, etc.*
- Reflexionar sobre la modalitat d'integració intercultural de la població estrangera en general i de l'alumnat de nacionalitat estrangera en particular, com a mecanisme alternatiu als models experimentats a altres països del nostre entorn (assimilació i multiculturalisme) que no han obtingut uns resultats bons en la línia de la integració social i escolar de la població nouvinguda.*
- Continuar la línia d'anàlisi d'un nou col·lectiu d'alumnat estranger. En aquesta ocasió, volem presentar les principals particularitats i els elements d'identitat comuns de l'alumnat procedent de la Xina. La cultura i la llengua xineses són molt diferents de les que existeixen a les Illes i, per tant, cal partir d'un coneixement mutu més gran i així afavorir el diàleg intercultural.*

RESUMEN:

Los objetivos básicos de este capítulo del anuario son los siguientes:

- Consolidar la línea de seguimiento evolutivo del alumnado extranjero que cursa estudios en los centros educativos de las Islas durante el curso 2007-2008, con la finalidad de no perder la perspectiva de su incremento cuantitativo y de la complejidad y heterogeneidad de su procedencia cultural, lingüística, nacional, etc.*
- Reflexionar sobre la modalidad de integración intercultural de la población extranjera en general y del alumnado de nacionalidad extranjera en particular, como el mecanismo alternativo a los modelos utilizados en otros países de nuestro entorno (asimilación y multiculturalismo), ya que estos no han conseguido unos resultados buenos en la línea de la integración social y escolar de la población extranjera.*
- Continuar la línea de análisis de un nuevo colectivo de alumnado extranjero. En esta ocasión queremos presentar las principales peculiaridades y elementos de identidad del alumnado procedente de China. La cultura y la lengua china (con sus diferentes modalidades) son muy diferentes a las existentes en las Islas y, por tanto, es necesario partir de un mayor conocimiento mutuo y favorecer así el diálogo intercultural.*

I. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS AL LLARG DEL CURS 2007-2008

I.1. El context demogràfic general

L'evolució demogràfica de la comunitat autònoma de les Illes Balears ha experimentat una autèntica revolució durant la darrera dècada (1998-2008). En xifres absolutes, la població balear ha passat de **796.483** habitants l'any 1998 a **1.030.650** habitants, segons les darreres dades publicades per l'INE (gener 2008).

La diferència xifrada en **234.167** nous habitants no és el resultat del creixement natural de la població, sinó que té l'origen en la forta immigració procedent de l'exterior de l'arxipèlag: d'una banda, de persones procedents **d'altres comunitats autònomes** que han triat la comunitat balear com a lloc on viure i treballar des de l'origen del turisme de masses (*boom* turístic) i, sobretot, en el període considerat; d'altra banda, de persones procedents **de l'estranger** que han vingut per motius diversos (econòmics, residencials, etc.) i han motivat la presència al territori balear d'una gran diversitat de nacionalitats, cultures, creences, llengües, etc., que conviuen a l'àmbit social, laboral, educatiu, etc.

Les darreres dades publicades per l'INE aporten dades demogràfiques que s'han de tenir molt presents a l'hora de planificar actuacions a tots els àmbits de l'administració, especialment a conselleries com les d'Educació, Benestar Social, Economia, Sanitat, etc. El factor «població» s'ha convertit en clau per justificar la necessitat de millorar el finançament de la comunitat autònoma balear. L'increment de més d'un **25%** de la població balear en una dècada ha fet augmentar la pressió i les necessitats de serveis i infraestructures de l'arxipèlag.

QUADRE I. TAXES DE CREIXEMENT DEMOGRÀFIC DE LES ILLES (2000-2007)

Any	Taxa creixement població Illes Balears (%)
2000	2,9
2001	3,9
2002	4,36
2003	3,31
2004	0,81
2005	2,94
2006	1,82
2007	2,96

Font: IBAE

Especialistes en demografia de les Illes i altres analistes de la realitat (polítics, periodistes, sociòlegs, etc.) parlen d'una situació insostenible, ateses les dimensions territorials limitades de les Illes.

Tan sols en un any, de 2006 a 2007, la població empadronada a les Illes Balears ha crescut en **29.588** habitants (2,96%).

QUADRE 2. CREIXEMENT DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS (2006-2007)			
Illa	2007-2006	%	Població 2007
Mallorca	25.512	2,97	814.275
Eivissa	3.790	3,33	117.698
Menorca	1.801	2,04	90.235
Formentera	485	6,1	8.442

I.2. La immigració com a factor clau en el creixement de la població

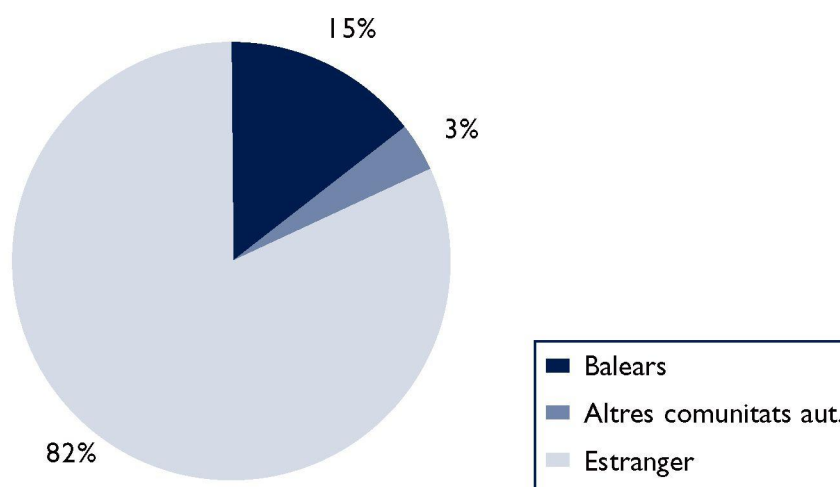
A tots els àmbits, l'element demogràfic clau per entendre la situació poblacional de les Illes Balears en aquests moments és la forta **immigració** procedent de l'estranger que ha arribat a la comunitat autònoma durant els darrers anys i que sembla que continuarà en el futur. Si bé es tracta d'una població bàsicament en edat laboral, ja que respon a un tipus de migracions internacionals per causes **econòmiques**, presenta com a peculiaritat el fet que no són desplaçaments exclusius d'un individu, sinó que també hi ha una forta presència de famílies que, o bé arriben directament, tots junts, o bé ho fan pel procediment de reagrupament familiar; això significa, en tot cas, la presència de menors en edat escolar i l'increment de la natalitat a les Illes.

Una altra dada il·lustrativa del paper de la immigració en el creixement de la població balear és la comparació de la població dels dos darrers anys (2006-2007) per lloc de naixement.

QUADRE 3. INCREMENT DE LA POBLACIÓ DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS, PER LLOC DE NAIXEMENT (2006-2007)			
Lloc naixement	2006	2007	Diferència
Illes Balears	567.761	572.116	4.355
Altres comunitats autònomes	245.528	246.484	956
Estranger	187.773	212.050	24.277
Total	1.001.062	1.030.650	29.588

Font: IBAE

GRÀFIC I: AUGMENT DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS DURANT L'ANY 2007, PER LLOC DE NAIXEMENT

Font: Elaboració pròpia

Aquestes dades (absolutes i percentuals), corresponents al darrer exercici, sintetitzen de qualque manera la realitat del creixement demogràfic de les Illes durant els darrers anys:

- a) La forta arribada de població procedent de l'estranger, majoritàriament d'àmbits extracomunitaris: 24.277 (82%).
- b) La continuïtat de la immigració procedent d'altres comunitats autònomes (espanyoles): 956 (3%).
- c) Un nombre de naixements propi d'un model demogràfic modern, amb una baixa taxa de natalitat: 4.355. A més, de cada vegada hi ha dins aquest bloc més naixements de mare estrangera (27%).

I.3. L'increment de la població per àmbits municipals i insulars

La intervenció educativa relativa a l'escolarització de la població jove (0-18 anys) té com a marc fonamental l'àmbit municipal, per la qual cosa és necessària una breu anàlisi de l'evolució de la població als municipis de les Illes, des de diferents perspectives, per poder donar resposta a les noves necessitats d'escolarització que s'han presentat durant els darrers anys com a conseqüència de l'increment demogràfic motivat fonamentalment per la immigració.

Per això, s'analitza el creixement de la població durant el darrer any, en el període comprès entre 2004-2007 i, a l'últim, amb una visió més àmplia, durant els darrers quaranta anys.

La darrera actualització del padró (gener 2008) ens proporciona dades percentuals de creixement demogràfic durant l'any 2007, a l'àmbit municipal, realment impactants:

Mancor de la Vall	8,37%
Alcúdia	7,78%
Consell	6,79%

Llucmajor	5,86%
Calvià	5,85%
Sencelles	5,83%
Campos	5,58%

La ciutat de Palma augmenta en 2,15% el nombre de residents, després del descens del 0,2% durant 2006 com a conseqüència de l'emigració d'una part dels habitants als municipis propers (Marratxí, Calvià, Llucmajor) i a d'altres més llunyans, com a conseqüència de les millores en les comunicacions (Campos, Sencelles, eix Palma-Inca, etc.) i de la recerca de nous llocs menys saturats per viure.

De l'anàlisi del padró municipal d'habitants podem extreure conclusions interessants que afecten l'àmbit educatiu:

- L'empadronament de persones procedents d'altres països i comunitats autònomes és un factor clau per entendre el creixement demogràfic dels municipis de les Illes.
- Dins el col·lectiu immigrant, es produeix un fenomen de mobilitat entre municipis en funció de dos factors bàsics: l'obtenció de feina i el lloguer d'un habitatge a preu baix, afavorit això per un darrer factor: la millora en els transports (carretera i tren) i les comunicacions.
- I, amb relació a la població autòctona, després de dècades d'emigració a les grans ciutats (Palma, Maó, Ciutadella, Eivissa...), s'ha produït un fenomen de tornada als municipis d'origen i també d'adquisició d'habitatges a altres municipis propers a les grans ciutats com Palma; és el cas de Marratxí, Llucmajor o Santa Maria per part de gent que cerca un tipus de vida menys urbà.

Aquest darrer fenomen explica un cert estancament demogràfic a municipis com Palma i el creixement de municipis situats al voltant o d'altres que han millorat molt la seva accessibilitat a causa de les millores en les vies de transports i l'extensió de la xarxa del tren.

Tots aquests factors han alterat les ràtios escolars a municipis de la part forana de Mallorca que semblava que havien arribat a una certa estabilització de la població escolar i, per tant, generen una demanda de noves infraestructures educatives.

La tendència del creixement demogràfic no sembla, ara per ara, indicar un canvi de tendència, per la qual cosa són previsible unes elevades taxes de creixement de la població a la majoria de municipis de les Illes, perquè la immigració continua, i també és previsible l'increment de la població jove en edat escolar, ja que l'edat mitjana de la immigració estrangera es troba dins la franja d'edat fèrtil (18-45 anys). De fet, les gràfiques de matrícula escolar mostren una tendència al creixement, per sota de la població escolar de les Illes (educació infantil i primer cicle de primària).

Per completar el nostre estudi de l'increment de la població per àmbits municipals, presentam la informació corresponent a l'augment de la població de les illes d'Eivissa, Menorca i Formentera en un període llarg de temps (1960-2007):

QUADRE 4. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DELS MUNICIPIS D'EIVISSA (1960-2007)

Municipi	1960	2007
Eivissa	11.259	44.114
Sant Antoni de Portmany	5.635	19.889
Sant Joan de Labritja	5.137	20.136
Sant Josep de sa Talaia	5.076	5.198
Santa Eulària del Riu	7.395	28.361

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

El creixement de la població de l'illa d'Eivissa ha estat espectacular durant els darrers quaranta-set anys. Això ha afectat els municipis d'Eivissa, Sant Antoni de Portmany, Santa Eulària del Riu i Sant Joan de Labritja, que han **quaduplicat** la població; tan sols el municipi de Sant Josep de sa Talaia ha experimentat un lleuger augment demogràfic.

QUADRE 5. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DELS MUNICIPIS DE MENORCA (1960-2007)

Municipi	1960	2007
Alaior	5.016	8.972
Castell (es)	2.189	7.629
Ciutadella	12.228	28.017
Ferrerries	1.998	4.563
Maó	16.619	28.284
Mercadal (es)	2.821	4.838
Migjorn Gran (es)	—	1.518
Sant Lluís	2.084	6.414

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Les dades municipals mostren clarament un creixement molt important de població, especialment a les dues capitals insulars (Ciutadella, on es **triplica**, i Maó, on es **duplica**); a Alaior, es Mercadal i Ferreries es **duplica**, i als municipis des Castell i Sant Lluís es **triplica**. També durant aquests anys, es Migjorn Gran passa a ser un municipi amb 1.518 habitants (2007).

En general, no obstant això, com a illa, Menorca és la que presenta l'augment comparatiu més baix de la població del conjunt de les Illes Balears.

QUADRE 6. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ DE FORMENTERA (1960-2007)

Municipi	1960	2007
Formentera	2.671	8.442

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

L'illa de Formentera, igual que Eivissa, experimenta un fort creixement de la població, pràcticament es quadruplica.

De les dades anteriors podem deduir el paper tan important que ha tingut la immigració en l'increment de la població. Com a conseqüència, la xarxa educativa (centres, professorat, recursos, etc.) s'ha hagut d'adaptar a les demandes de cada moment, que han estat, segons s'observa als censos de població (1960, 1970, 1981, 1991, 2001...), un poc cíclics, amb:

- a) Període de fort creixement (1960-1970) coincidint amb la primera gran onada immigratòria peninsular.
- b) Períodes d'una certa estabilització (1981-1991).
- c) Període de reactivació de l'increment demogràfic (1996-2007) a causa de la segona gran onada immigratòria d'origen estranger.

I.4. L'alumnat estranger dins el sistema educatiu de les Illes Balears

A més de la immigració estrangera com a factor clau per al creixement de la població de la comunitat balear (82%) durant l'any 2007, una altra circumstància molt important des del punt de vista educatiu consisteix en el fet que el 27% dels naixements al conjunt de les Illes, durant el mateix exercici, són fills de dones estrangeres.

En sentit contrari, la població immigrada d'origen peninsular ha davallat progressivament al llarg dels darrers anys; actualment representa únicament el 3% de l'augment de la població i, per tant, la vinguda d'alumnat procedent d'altres comunitats autònomes ha baixat molt i no crea pràcticament cap dificultat específica dins el sistema educatiu. Com a dada informativa, cal dir que únicament uns tres-cents alumnes demanaren l'exempció de ser avaluats de català durant el passat curs escolar.

El creixement absolut de l'alumnat estranger matriculat al sistema educatiu de les Illes Balears a nivells no universitari ha estat del 9,64% (enfront del 8,9% del curs anterior), ja que ha passat de 23.802 (abril 2007) a **26.110** (abril 2008).

L'alumnat estranger representa, aproximadament, el **16%** del total de l'alumnat no universitari a les Illes Balears.

QUADRE 7. PERCENTATGE DE VARIACIÓ DE L'ALUMNAT EN RÈGIM GENERAL ENTRE ELS CURSOS 1996-1997 I 2006-2007

Comunitats i ciutats autònomes	Taxa creixement alumnat (%)
Melilla	14,8
Illes Balears	6,7
Múrcia	5
Navarra	1,3
Ceuta	0,9
Comunitat Valenciana	0,6
Catalunya	0,1
Madrid	-0,5
Castella - la Manxa	-1,9
La Rioja	-4,8
ESPANYA	-6,2
Aragó	-6,2
Canàries	-6,8
Andalusia	-8,4
Extremadura	-13,6
País Basc	-14,6
Cantàbria	-19,5
Castella i Lleó	-19,9
Galícia	-24,4
Astúries	-30,1

Font: Datos y Cifras del curso 2007-2008. MEC

El quadre 7 mostra el creixement i la davallada percentual de l'alumnat de nivells no universitaris per comunitats i ciutats autònomes durant els darrers deu anys. En el conjunt de l'Estat, aquesta població escolar ha davallat un 6,2%, com a conseqüència de la modernització demogràfica d'Espanya. Només cinc territoris presenten un creixement positiu, precisament aquells amb una taxa d'immigració molt alta; concretament, les Illes Balears ocupen el segon lloc, amb un creixement del 6,7%, i són superades únicament per la ciutat autònoma de Melilla, amb un 14,8%.

Per tant, aquest percentatge de creixement de l'alumnat confirma la línia que argumenta el nostre article, en el sentit que la immigració d'alumnat estranger ha esdevingut el factor clau per interpretar

el creixement de l'alumnat en el conjunt del sistema educatiu espanyol. Amb relació al sistema educatiu balear, els països que aporten un nombre més elevat d'alumnat són el Marroc (4.457), l'Equador (3.015), Argentina (2.378), Alemanya (1.913), Colòmbia (1.804), el Regne Unit (1.609), Bolívia (1.079), l'Uruguai (1.013), Romania (878) i Itàlia (743).

La forta mobilitat de l'alumnat estranger entre els centres de les Illes, a causa de la dinàmica migratòria de les famílies en funció de l'obtenció d'una feina i d'un habitatge de lloguer assequible, és un factor important a tenir en compte dins el sistema educatiu de les Illes Balears.

A) La població en edat escolar obligatòria

A partir d'aquests 2.308 alumnes estrangers incorporats al sistema educatiu de les Illes Balears durant el curs 2007-2008, procedirem a les pàgines següents a comprovar la manera en què modifiquen la distribució corresponent al curs anterior, en primer lloc, per etapes educatives (quadre 8).

QUADRE 8: EVOLUCIÓ DE LA DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESCOLAR DE NACIONALITAT ESTRANGERA A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. PERÍODE 2004-2008.

	E. infantil	E. primària	ESO	Altres
Curs 2004-2005	3.171	7.556	4.508	3.788
Curs 2005-2006	3.297	8.719	5.124	4.758
Curs 2006-2007	3.311	9.450	5.768	5.279
Curs 2007-2008	3.662	9.667	6.764	6.017

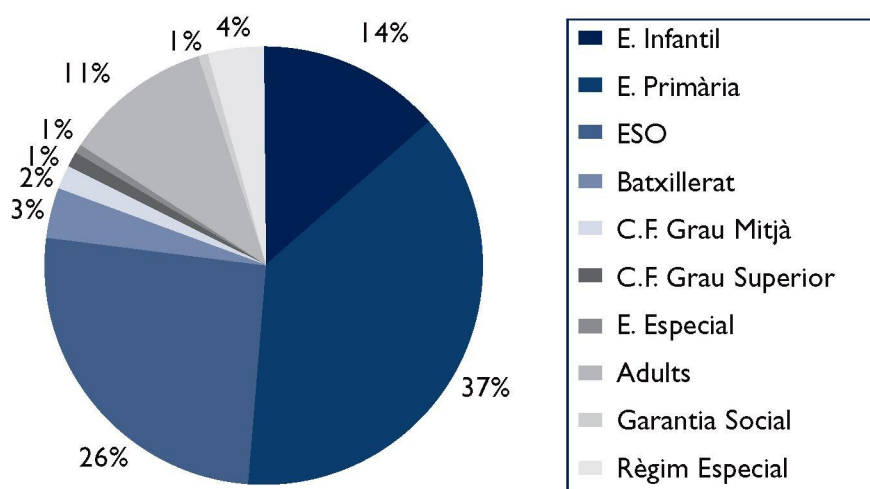
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

La seqüència 2004-2008 permet observar més bé l'evolució del creixement de l'alumnat a totes les etapes educatives.

En l'anàlisi de l'increment anual de l'alumnat estranger per etapes educatives destaca l'augment experimentat a l'ESO (996 alumnes) i el bloc anomenat altres (744), amb relació a les altres etapes i/o modalitats educatives. Dins «altres», podem destacar l'alumnat matriculat en l'ensenyament d'adults (2.859), seguit de l'alumnat d'ensenyaments de règim especial (1.063), i un augment significatiu de l'alumnat d'ESO que promociona a batxillerat (913); també el conjunt de cicles formatius recull un nombre important d'alumnat estranger (821), així com el programa de garantia social (205) i l'educació especial (156).

Al marge de l'ensenyament obligatori, destaca l'alumnat estranger adult que realitza cursos de llengua i cultura balear per millorar la seva integració, i una progressió generalitzada de la presència d'alumnat de nacionalitat estrangera a tots els nivells i etapes educatives de les Illes.

GRÀFIC 2: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ETAPES EDUCATIVES. CURS 2007-2008

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Al gràfic 2, s'observa que, amb relació al curs anterior, continua el predomini de l'alumnat d'educació primària (37%), no obstant això, amb una davallada molt significativa de set punts; per la seva banda, l'ESO s'incrementa en tres punts (26%) d'alumnat procedent de primària; l'educació infantil també davalla 1 punt (14%); a continuació trobam l'educació d'adults (11%), les ensenyances de règim especial (4%), el batxillerat (3%), etc.

El quadre 9 recull l'alumnat estranger present al sistema educatiu balear, en xifres absolutes i per nivell educatiu durant el curs 2007-2008.

QUADRE 9: ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELL EDUCATIU (2007-2008)

Nivell educatiu	Alumnat estranger
E. infantil	3.662
E. primària	9.667
ESO	6.764
Batxillerat	913
Cicles grau mitjà	493
Cicles grau superior	328
Educació especial	156
Ensenyament adults	2.859
Programes garantia social	205

Continua

Nivell educatiu	Alumnat estranger
Règim especial	1.063
TOTAL	26.110

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

L'alumnat estranger continua el seu creixement a tots els nivells educatius obligatoris i postobligatoris, com a conseqüència del procés de reagrupament familiar i del pas d'un nivell a l'altre, com queda de manifest en el quadre 10.

QUADRE 10: EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER MATRICULAT ALS ENSENYAMENTS OBLIGATORIS DINS ELS CENTRES DE LES ILLES BALEARS (2002-2008)

Nivell	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008
E. infantil	2.456	3.098	3.171	3.297	3.311	3.662
E. primària	5.760	6.771	7.556	8.719	9.450	9.667
ESO	2.051	4.094	4.508	5.124	5.768	6.764

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

A més de considerar la distribució de l'alumnat estranger per etapes i/o nivells educatius amb vista a planificar les accions a dur a terme per a la seva atenció, una altra informació molt interessant per a la planificació educativa és el fort creixement experimentat durant els darrers anys i la tendència ascendent del nombre d'alumnes estrangers que s'incorporen anualment al sistema educatiu balear (quadre 11).

QUADRE 11: INCREMENT DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS DURANT EL PERÍODE 1991-2008

Curs escolar	Total d'alumnat estranger
1991-1992	1.417
1992-1993	1.472
1993-1994	1.540
1994-1995	1.625
1995-1996	1.976
1996-1997	2.207
1997-1998	2.956
1998-1999	3.510
1999-2000	4.740
2000-2001	5.774
2001-2002	8.182
2002-2003	12.951

Continua

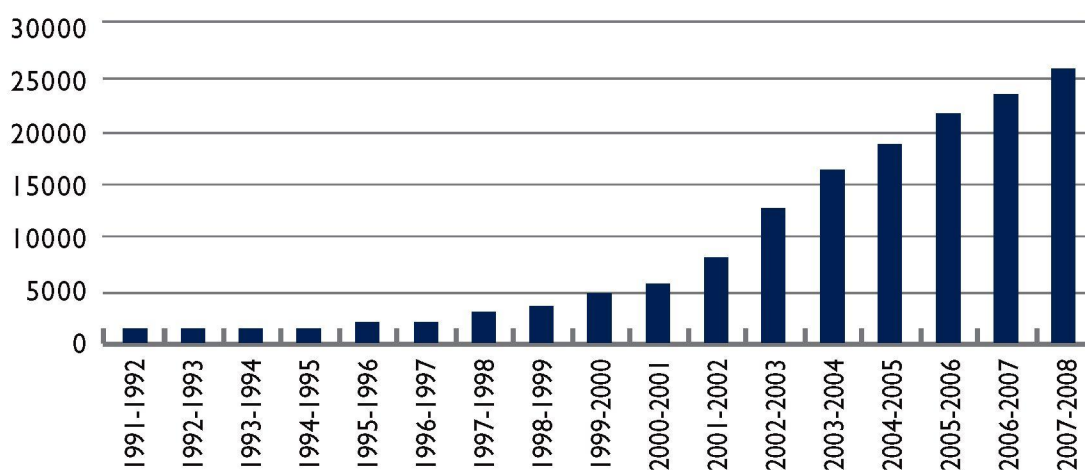
Curs escolar	Total d'alumnat estranger
2003-2004	16.648
2004-2005	19.023
2005-2006	21.898
2006-2007	23.802
2007-2008	26.110
De 1991 a 2008	24.693

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del MEC i de la Conselleria d'Educació

Al quadre anterior i al gràfic 3 es constata la continuïtat en la progressió de l'evolució de l'alumnat estranger matriculat al sistema educatiu balear. Així, des del curs 2002-2003 s'observa una línia ascendent amb un augment percentual anual molt semblant. Quatre factors defineixen la situació actual de l'alumnat estranger al sistema educatiu balear:

- Continua l'arribada de famílies estrangeres amb fills en edat escolar.
- Els naixements de mare estrangera representen ja el 27% del total de naixements.
- Moltes persones estrangeres es matriculen a cursos d'educació d'adults, d'idiomes (català i castellà), de cicles formatius, etc., per millorar les seves opcions professionals.
- Destaca l'increment de l'alumnat estranger a l'ESO, etapa dins la qual és necessari prendre les mesures adients per garantir l'èxit escolar i la integració social.

GRÀFIC 3. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER, NO UNIVERSITARI, A LES ILLES BALEARS (1991-2008)

Font: Elaboració pròpia

B) La distribució de l'alumnat estranger per tipologia de centres educatius

Tal vegada la distribució de l'alumnat estranger per tipologia de centres educatius (públics/privats-concertats) sigui la dada més preocupant del present anuari, concretament, a causa de l'augment de la presència d'aquest alumnat a la xarxa de centres de titularitat pública. Aquest fet no afavoreix la integració escolar i social de la població nouvinguda. Durant el curs 2007-2008 es troben matriculats als centres públics 22.099 alumnes (85%) i als centres privats i concertats (15%).

QUADRE 12. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER TIPOLOGIA DE CENTRES (2005-2008)		
Curs	Centres públics (%)	Centres privats-concertats (%)
2005-2006	79	21
2006-2007	82	18
2007-2008	85	15

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Al quadre 12 s'observa l'increment percentual de l'alumnat estranger matriculat als centres públics, la qual cosa indica, bàsicament, la ineficàcia de l'actual mecanisme d'escolarització, malgrat la intenció de la Conselleria d'Educació d'aconseguir una redistribució més equilibrada entre les dues xarxes educatives.

Aquesta correlació és la següent a les diferents illes:

QUADRE 13. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ILLES I TIPOLOGIA DE CENTRES EDUCATIUS. CURS 2007-2008.		
Illes	Centres públics (%)	Centres privats-concertats (%)
Mallorca	83	17
Menorca	85	15
Eivissa	95	5
Formentera	98	2

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

La diferència percentual a les illes de Mallorca i Menorca, respecte de les d'Eivissa i Formentera, s'explica per la presència més baixa de centres privats i concertats en aquestes dues darreres.

QUADRE 14. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER, EN XIFRES ABSOLUTES, PER ILLES I TIPOLOGIA DE CENTRES. CURS 2007-2008.

	Públics	Municipals	Privats	Concertats	TOTAL
Mallorca	16.531	189	429	3.058	20.207
Menorca	1.876	1	9	326	2.212
Eivissa	3.262	—	26	157	3.445
Formentera	240	—	6	—	246
TOTAL	21.909	190	470	3.541	26.110

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

QUADRE 15. ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PROCEDENT DE LES NACIONALITATS MÉS REPRESENTATIVES. CURS 2007-2008.

País	Centres públics	%	Centres concertats/privats	%
Alemanya	1.574	82	339	18
Regne Unit	1.449	86	160	14
Argentina	2.010	85	368	15
Colòmbia	1.478	82	326	18
Equador	2.440	81	575	19
Uruguai	894	88	119	12
Marroc	3.889	87	568	13

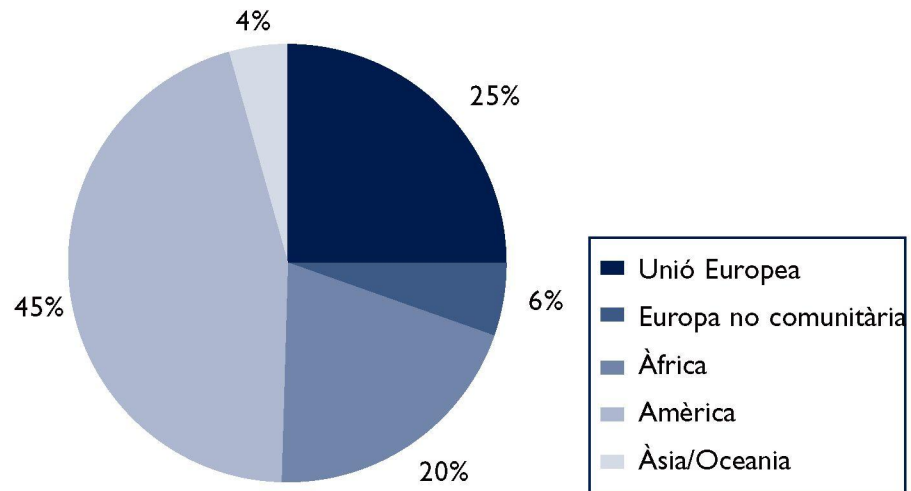
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Segons els percentatges del quadre 15, no s'observen diferències notables pel que fa a la proporció d'alumnat matriculat als centres públics i privats-concertats, dins el grup de les nacionalitats més representatives.

C) La procedència geogràfica de l'alumnat:

Al final del curs escolar 2007-2008, la distribució d'alumnat estranger matriculat als centres educatius de les Illes Balears, per àrees continentals de procedència, és la següent:

Del continent americà (11.868 alumnes); de la Unió Europea (6.519 alumnes); del continent africà (5.138 alumnes); de la resta de països de l'Europa no comunitària (1.465) i del continent asiàtic i Oceania (1.120 alumnes).

GRÀFIC 4: DISTRIBUCIÓ D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS, PER ÀREES CONTINENTALS DE PROCEDÈNCIA. CURS 2007/2008.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

L'alumnat procedent del continent americà representa el 45% del total; no obstant això, perd dos punts percentuals respecte del curs anterior, que s'afegeixen al continent africà, que passa a tenir el 20% de l'alumnat estranger (el curs anterior representava el 18%). L'alumnat procedent de la Unió Europea s'incrementa en un punt percentual i ocupa el segon lloc, amb un 25%. Aquesta diferència prové de l'alumnat de l'Europa no comunitària, que davalla al 6% del total, un punt manco que el curs precedent.

L'alumnat procedent d'Àsia i Oceania continua representant el 4% del total.

Aquests canvis en períodes de temps tan curts com un any són motivats per la dinàmica migratòria, que mostra una certa aturada de la immigració llatinoamericana i un dinamisme més gran de la immigració procedent de la Unió Europea, així com un procés de reagrupament familiar del continent africà, i l'increment de la natalitat per part d'aquestes famílies.

També en la línia dels anteriors anuaris, realitzam un seguiment del nombre de nacionalitats presents al sistema educatiu balear, per dues raons bàsiques: constatar la complexitat de la situació i comprovar l'expansió del fenomen de les migracions internacionals i les fluctuacions anuals.

Les dades corresponents al present curs escolar (2007-2008) mostren la presència de 127 nacionalitats diferents als centres educatius de les Illes Balears.

QUADRE 16. NACIONALITATS D'ALUMNAT ESTRANGER A LES ILLES BALEARS (2002-2008)

Curs	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2002-2003	115	103	45	56	16
2003-2004	115	110	52	60	19

Continua

Curs	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2004-2005	119	107	58	67	20
2005-2006	117	106	57	69	19
2006-2007	126	124	52	63	20
2007-2008	127	126	57	74	22

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

S'observa, respecte del curs anterior, la presència d'una nova nacionalitat al sistema educatiu balear, dues en el cas de Mallorca (124 a 126), cinc a Menorca (52 a 57), onze a Eivissa (63 a 74) i dues a Formentera (20 a 22). No totes les nacionalitats presenten un nombre important d'alumnat; solen començar amb la presència de pocs alumnes i en anys posteriors se n'incrementa progressivament la presència.

Les nacionalitats més significatives, des del punt de vista quantitatiu, dins el conjunt de la comunitat de les Illes Balears i també per illes, figuren al quadre següent:

QUADRE 17. PRINCIPALS PAÏSOS DE PROCEDÈNCIA DE L'ALUMNAT ESTRANGER A LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS. CURS 2007-2008.

Països	Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Alemanya	1.913	1.557	49	276	31
Algèria	131	108	10	11	2
Argentina	2.378	1.950	139	247	42
Bolívia	1.079	906	154	19	2
Brasil	527	337	95	93	—
Bulgària	761	725	13	23	—
Colòmbia	1.804	1.498	125	158	23
Cuba	237	198	30	9	1
Equador	3.015	2.130	383	500	2
Filipines	197	72	29	96	—
França	293	198	21	65	9
Holanda	184	109	4	70	1
Índia	100	91	5	4	—
Itàlia	743	529	59	129	26
Marroc	4.457	3.459	315	618	65
Nigèria	242	241	—	1	—

Continua

Països	Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Paraguai	113	64	—	49	—
Perú	268	201	52	15	—
Polònia	334	288	7	34	5
Portugal	172	128	10	34	—
Regne Unit	1.609	1.038	384	181	6
Rep. Dominicana	345	284	26	35	—
Romania	898	546	52	270	10
Rússia	253	213	20	20	—
Senegal	182	163	6	13	—
Ucraïna	175	146	15	14	—
Uruguai	1.013	785	57	168	3
Veneçuela	237	204	17	16	—
Xile	605	534	7	57	7
Xina	546	470	38	37	1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Del quadre 17 podem extreure una sèrie de conclusions interessants, com són:

La coincidència de les principals nacionalitats, per importància numèrica, d'alumnat a les diferents illes i l'elevat percentatge amb relació al total d'alumnat estranger.

Cinc noves nacionalitats s'incorporen a la llista de l'any precedent, és a dir, passen a tenir més de cent alumnes matriculats als centres escolars: Algèria (131), Filipines (197), Índia (100), Paraguai (113) i Senegal (163), la qual cosa indica una consolidació residencial.

Així, a l'illa de Mallorca, les catorze nacionalitats més representatives, des del punt de vista quantitatiu, són: el Marroc, l'Equador, Argentina, Alemanya, Colòmbia, el Regne Unit, Bolívia, Bulgària, Uruguai, Romania, Xile, Itàlia, Xina i Brasil.

A l'illa de Menorca, les sis nacionalitats amb un nombre més elevat d'alumnat són: el Regne Unit, l'Equador, el Marroc, Bolívia, Argentina i Colòmbia.

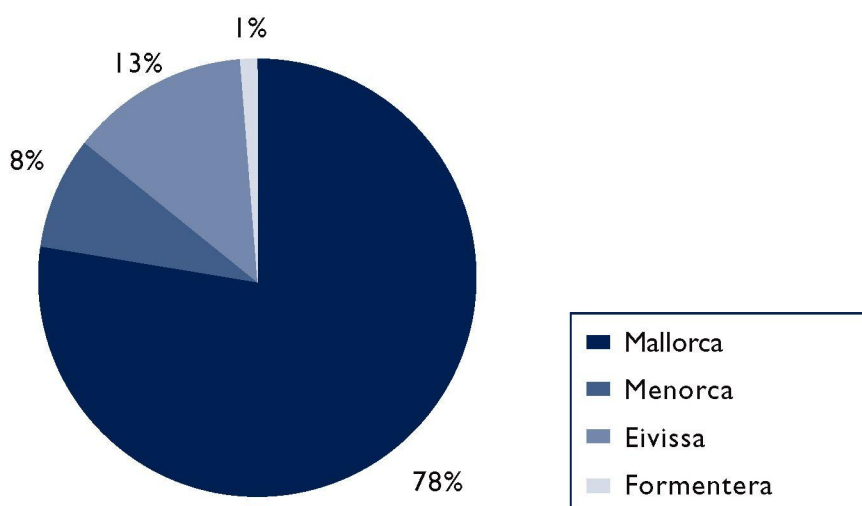
A l'illa d'Eivissa, les sis nacionalitats més importants són: el Marroc, l'Equador, Alemanya, Romania, Argentina i el Regne Unit.

I, a l'últim, a l'illa de Formentera, quatre nacionalitats són majoritàries: el Marroc, Argentina, Alemanya i Itàlia.

La distribució per illes i per municipis d'aquesta immigració estrangera és un element a tenir en compte amb vista a la planificació educativa quant a matriculació, tipologia de suports, etc.

A l'àmbit insular, existeix una correspondència entre la presència d'alumnat estranger i el seu pes específic des del punt de vista demogràfic, com s'observa al gràfic següent:

GRÀFIC 5: DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ILLES. CURS 2007-2008

Font: Elaboració pròpia

QUADRE 18. RELACIÓ D'ALUMNAT ESTRANGER PRESENT AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS. CURS 2007-2008

País	Alumnat	País	Alumnat
Afganistan	3	Israel	13
Albània	14	Itàlia	743
Alemanya	1.913	Japó	5
Algèria	131	Kazakhstan	2
Andorra	12	Kenya	5
Angola	1	Letònia	6
Antilles Neerlandeses	1	Líban	2
Aràbia Saudita	2	Líbia	4
Argentina	2.378	Liechtenstein	1
Armènia	6	Lituània	17
Austràlia	8	Luxemburg	6
Àustria	63	Macedònia	8
Bangla Desh	15	Malàisia	2

Continua

País	Alumnat	País	Alumnat
Barbados	2	Mali	30
Bèlgica	76	Malta	1
Belize	2	Marroc	4.457
Bielorússia	7	Mauritània	7
Bolívia	1.079	Mèxic	53
Bòsnia i Hercegovina	10	Moldàvia	17
Brasil	527	Moçambic	1
Bulgària	761	Nepal	8
Burkina Faso	8	Nicaragua	21
Cap Verd	2	Níger	10
Camerun	20	Nigèria	242
Canadà	16	Noruega	18
Colòmbia	1.804	Nova Zelanda	10
Congo	3	Pakistan	25
Costa d'Ivori	6	Palestina	1
Costa Rica	8	Panamà	3
Croàcia	7	Paraguai	113
Cuba	237	Perú	268
Dinamarca	43	Polònia	334
Dominica	4	Portugal	172
Equador	3.015	Puerto Rico	3
Egipte	3	Regne Unit	1.609
El Salvador	13	República Txeca	40
Unió Emirats Àrabs	1	Rep. Dominicana	345
Eslovàquia	25	Unió Sud-africana	8
Eslovènia	7	Romania	878
Estats Units	97	Rússia	253
Estònia	3	Rwanda	3
Etiòpia	3	Sàhara Occidental	12
Filipines	197	Saint Lucia	1
Finlàndia	19	São Tomé i Príncipe	1
França	293	Senegal	182
Gabon	1	Seychelles	1
Gàmbia	8	Síria	5
Geòrgia	6	Sri Lanka	7
Ghana	9	Suècia	74
Grècia	10	Suïssa	88

Continua

País	Alumnat	País	Alumnat
Guatemala	14	Surinam	1
Guinea	44	Tailàndia	13
Guinea Equatorial	53	Taiwan	1
Guinea Bissau	2	Togo	1
Guyana	1	Tunísia	1
Holanda	184	Turquia	15
Hondures	16	Ucraïna	175
Hongria	24	Uganda	1
Índia	100	Uruguai	1.013
Indonèsia	4	Veneçuela	237
Iran	6	Vietnam	2
Irlanda	35	Xile	605
Iugoslàvia	22	Xina	546

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres

Volem agrair la col·laboració de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació de les Illes Balears en l'aportació de les dades per poder elaborar aquest capítol.

II. LA INTERCULTURALITAT COM A MECANISME D'INTEGRACIÓ ESCOLAR I SOCIAL

II.1. La integració intercultural a l'àmbit social

Hi ha una frase cèlebre que diu: «L'home és l'únic animal que ensopega dues vegades amb la mateixa pedra», i a la realitat quotidiana observam sovint la confirmació d'aquesta dita.

El fracàs de les polítiques assimiladores dins l'àmbit de la integració de les persones immigrades als diferents països del nostre entorn europeu (França, Alemanya, el Regne Unit, Suïssa, etc.) no ens ha servit per prendre mesures correctores amb la finalitat d'aconseguir uns resultats més bons.

Ni el model del republicanisme assimilador francès ni el model del multiculturalisme britànic han obtingut els resultats esperats perquè, entre altres factors, no tenen en compte la globalitat de l'ésser humà que migra d'un lloc a l'altre; la identitat no es modifica per decret i cap persona no renuncia a allò que és ni al lloc d'on ve per adaptar-se a viure en un altre lloc (poble, ciutat, país).

L'acceptació dels altres en tots els seus vessants (identitari i cultural) és una condició *sine qua non* per a la convivència en igualtat. No podem demanar a ningú que renunciï a la seva cosmovisió del món per formar part de la nostra comunitat.

D'altra banda, s'ha de tenir molt clar que cada societat ha elaborat les seves normes i regles de convivència, els seus costums, la seva història i el seu patrimoni cultural, que ha de ser respectat i compartit per tots els que trien aquesta nova comunitat com a destinació migratòria amb un plantejament de residència permanent.

En aquest sentit, també volem apuntar que el futur d'una comunitat el fan els seus membres, a través del consens i les pautes democràtiques. La identitat i la cultura com a elements de la vida, de les persones i dels pobles, són conceptes dinàmics, en constant canvi i, per tant, evolucionen i es modifiquen amb el pas del temps i en funció dels canvis socials.

Per tant, i com a conclusió de tot l'anterior, la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb un nombre cada vegada més gran de residents procedents d'altres països (20%) i d'altres nascuts a la resta de comunitats autònomes de l'Estat espanyol (25%), encara es troba a temps d'optar per la tercera via d'integració, que la majoria d'especialistes anomena el model intercultural.

És evident que a una societat com la balear no li poden imposar la manera en què ha de rebre i acceptar els nouvinguts ni la manera en què hi ha de conviure. Això és una qüestió de temps i de formació, com diu Sami Nair: «cal fer pedagogia amb la població autòctona i amb la població nouvinguda, amb relació a la creació d'una bona integració i convivència futures entre iguals»; d'aquí ve la importància que es concedeix a la institució escolar, com a mecanisme socialitzador bàsic, en el coneixement, el treball i la pràctica de la interculturalitat entre la població jove, en la formació dels futurs ciutadans.

II.2. Què s'entén per interculturalitat?

La interculturalitat és la fórmula de relació, d'integració, de convivència, que implica l'acceptació de l'altre tal com és, no com ens agradaria que fos. Per tant, parteix de la idea del respecte a la diversitat.

Com diu el sociòleg Manuel Delgado, «la modernitat i la societat van lligades al principi d'una diversitat més gran entre els seus membres». Expressions com «tots som iguals, tots som diferents» reforcen aquest mateix principi.

Una definició molt encertada de l'educació intercultural inclusiva és la següent: «la interculturalitat és un model educatiu que propicia l'enriquiment cultural dels ciutadans, partint del coneixement i del respecte a la diversitat, a través de l'intercanvi i el diàleg, en la participació activa i crítica per al desenvolupament d'una societat democràtica basada en la igualtat, la tolerància i solidaritat» (Sales, García 1997, 46).

Consideram interessant comentar els termes i conceptes que de manera interrelacionada donen sentit a la definició anterior i també, des d'un punt de vista crític, indicar els aspectes del nostre sistema escolar i social que provoquen i dificulten la seva plasmació real.

En primer lloc, parlar d'interculturalitat és parlar de ciutadania democràtica, la qual cosa és un desideràtum més que una realitat per diferents motius:

A les Illes Balears hi ha actualment quatre grups de persones:

- Els ciutadans espanyols (nascuts o immigrants) que resideixen a la comunitat autònoma i gaudeixen de tots els drets i deures d'una societat democràtica com l'espanyola. Dins aquest grup es troben totes les persones que han obtingut la nacionalitat espanyola, a més de la del seu país respectiu.
- Els ciutadans estrangers comunitaris (UE), que es troben sota el marc legislatiu de la Unió Europea i als quals la reforma de la Constitució Espanyola de 1978 ha concedit el dret a votar i a ser votat dins les eleccions municipals i europees, no així dins les autonòmiques i estatals. Per tant, des del punt de vista de residents permanents a les Illes Balears, no gaudeixen de la condició de ciutadans de ple dret, malgrat que disposen de molts avantatges de tot ordre dins els àmbits civils, econòmic, etc.
- Els estrangers no comunitaris en situació regular no són ciutadans, no se'ls reconeixen els drets polítics, no poden accedir a la funció pública a Espanya. Sí que tenen drets i deures civils, laborals, fiscals i socials, sempre que mantinguin el seu lloc de feina (contracte de feina), que els permet trobar-se en situació regular.
- Els estrangers no comunitaris en situació irregular: «no existeixen». Fan feina al sector informal o submergit de l'economia, sobreviuen dins la nostra societat, poden ser atesos al servei d'urgències dels hospitals i centres de salut, els seus fills es troben escolaritzats al sistema educatiu balear; no obstant això, no existeixen.

Per tant, s'observa l'incompliment d'una premissa bàsica, la **condició de ciutadans** per a tots els residents a la comunitat autònoma dins el marc d'una democràcia parlamentària. Així mateix, els principis que defensa aquesta estructura política tampoc no són viables dins la realitat social actual.

La igualtat d'oportunitats dins un sistema escolar en què trobam alumnat procedent de famílies dels quatre grups esmentats anteriorment és una qüestió difícil de treballar, perquè l'escola no és una institució al marge de la societat. No podem dir que tots els nins i nines del nostre sistema educatiu tenen les mateixes oportunitats, ja que es troben condicionats per la situació socioeconòmica i legal de les seves famílies. És necessari evolucionar en la condició de ciutadania (nacionalitat) i introduir altres factors o elements com la residència en el temps, com han fet altres països de la UE, que ja permeten exercir el dret al vot a les eleccions locals.

També pensam que s'ha de fer pedagogia, com deia Sami Nair a una conferència realitzada a Sa Nostra (octubre 2007), en el sentit de recomanar als estrangers que decideixin establir la seva residència definitiva a les Illes la conveniència de demanar la doble nacionalitat per gaudir de tots els avantatges que això suposa.

No obstant això, la igualtat d'oportunitats no acaba aquí, és necessària la discriminació positiva de l'alumnat i les famílies que es troben en situacions d'inferioritat de condicions: la població de les capes socials més baixes i la població immigrada de tipus econòmic, procedent bàsicament de països del Tercer Món. Només cal analitzar la resposta de determinats partits polítics de les Illes davant

una petita modificació al decret d'admissió d'alumnat als centres sostinguts amb fons públics per al curs 2008-2009, per veure de quina manera s'han activat totes les alarmes a causa del «perill» o la «discriminació» d'afavorir l'alumnat de necessitats educatives específiques i fer qualche passa per evitar l'excessiva concentració als centres públics. Ni el canvi ni les garanties que ofereix la Conselleria d'Educació són suficients per equilibrar la situació existent, ni la reacció de determinats grups polítics afavoreix el camí de la integració intercultural.

Els partits polítics tampoc no són entitats desconnectades de la realitat social que els envolta i per això cal tenir present el punt de vista de la societat balear relatiu a la presència de la població estrangera i la seva integració a tots els àmbits: escolar, social, cultural, polític, etc.

Per fer una primera aproximació a aquesta qüestió, volem recórrer a dos estudis realitzats a l'illa de Mallorca que proporcionen unes conclusions molt interessants que cal tenir presents:

- Un estudi realitzat per Carlos Vecina, sociòleg i professor de la UNED, a partir d'enquestes comparatives entre estudiants de quinze anys d'origen autòcton de dos centres del barri de Son Goteu: un de concertat, en què el percentatge d'immigrants no arriba al 2% de l'alumnat, i un de públic, en què representen el 22%. Arriba a la conclusió següent:

«El rebuig de l'alumnat autòcton envers el col·lectiu d'immigrants és més gran als centres escolars en què la presència d'extracomunitaris és gairebé inexistent. Per contra, a les escoles on són més presents, la valoració negativa de la resta de l'alumnat que hi comparteix educació es redueix de manera significativa» (*Balears*, 6 d'abril de 2008).

És evident que viure separats des de l'escola és una manera d'anar envers la segregació social i el desconeixement mutu; aquest no és, per tant, el camí i la base del futur de les Illes.

- L'altre estudi és la tesi doctoral de la doctora Antònia Pasqual, titulada «Les visions de la immigració a Mallorca», referida a la immigració extracomunitària. Permet constatar un predomini del ressentiment envers els immigrants que l'autora qualifica de «racisme subtil» per damunt d'actituds xenòfobes i de racisme obert.

Coincidim amb ella en l'afirmació següent: «més que diferències culturals, són les diferències socials i econòmiques l'antítesi de la cohesió i la ciutadania, i la xenofòbia se sustenta en aquestes desigualtats».

Són molt interessants els cinc discursos o posicions enfront el fenomen migratori que esmenta la doctora Pasqual a la seva tesi:

- I. La posició de rebuig: considera la presència de població immigrada com un problema, com uns competidors dins l'àmbit laboral i en l'adquisició de drets socials i polítics. Els defensors d'aquesta postura propugnen que l'única política consisteix en el control i l'accés restringit de la immigració i, per tant, defensen el model d'assimilació dels nousvinguts com el més encertat.

2. La posició proteccionista: van en la línia de l'anterior, en el sentit de la necessitat de protegir la cultura autòctona (la llengua i la identitat es troben en perill) davant la forta presència d'altres cultures.

3. La posició cívica: manifesten una preocupació pel fet que la forta immigració pugui fer perillar l'estat del benestar i els valors democràtics que el sustenten.

La immigració ha d'estar en funció de les necessitats de la població autòctona; per tant, són partidaris de les quotes, amb una preocupació per l'equilibri poblacional.

Ofereixen un discurs de bones intencions: tolerància, respecte envers les minories; són partidaris de concedir els drets socials als immigrants però no els drets polítics.

4. La posició oportunista: presenta una visió economicista de la societat, veu la desigualtat social com a inevitable. La immigració, com a mà d'obra, és necessària. Defensa la cultura del mestissatge (*melting-pot*). De qualque manera, són conscients que només els més bons podran pujar l'escala social i econòmica autòctona, la majoria romandran com a mà d'obra barata i ocuparan les capes socials més baixes.

5. La posició igualitària: aquesta darrera visió defensa les semblances entre els éssers humans i la noció d'igualtat; són conscients de les relacions de poder i les dinàmiques d'exclusió que s'estableixen a la societat.

Veuen la integració cultural com un enriquiment mutu, dins una societat plural i articulada entorn de la participació social i la ciutadania.

Per tant, cal ser conscient del realisme de l'estudi de la doctora Pasqual i de la constatació que només una petita part de la població balear, representada en la visió o posicionament igualitari, defensa clarament els postulats o el discurs oficial entorn de la immigració estrangera a les Illes Balears.

Hi ha un discurs social «políticament correcte» i una realitat quotidiana que no sempre manifesta tot allò que pensa; per tant, aquestes visions poden esdevenir un autèntic problema si per part de les institucions no es duen a terme polítiques més decidides d'integració efectiva dels nousvinguts amb la població autòctona.

Per tant, a partir d'aquests estudis i de la constatació de les dades demogràfiques esmentades a l'apartat primer d'aquest article, que demostren la irreversibilitat d'un procés d'increment de la població estrangera a les Illes, cal insistir una vegada més que ens jugam el futur de la societat de la comunitat autònoma de les Illes Balears i que cal seguir les fórmules que a hores d'ara semblen més adients i coherents, com la via de la interculturalitat.

II.3. La integració intercultural al sistema educatiu de les Illes Balears

La primera afirmació que volem fer és la següent: la realitat del sistema educatiu de les Illes Balears es troba molt lluny del treball en la línia de la interculturalitat, la qual cosa és una contradicció amb

relació a les dades quantitatives de l'alumnat estranger matriculat als nivells educatius obligatoris (16% del total).

La realitat quotidiana a les aules de molts centres de les Illes mostra la necessitat de trobar respostes de tot tipus per atendre les noves necessitats que la pluralitat de l'alumnat i de les seves famílies ens plantegen diàriament.

Molts de claustres de professorat, equips directius, associacions de mares i pares, associacions sindicals i la Conselleria d'Educació es troben immersos en una realitat complexa a la qual volen donar resposta, especialment pel que fa a les necessitats immediates: l'escolarització equilibrada de l'alumnat estranger, els mecanismes d'acollida i de mediació amb les famílies, el treball intensiu de les llengües de la comunitat com a mecanisme afavoridor de la integració escolar, la formació del professorat de suport, les campanyes de sensibilització, etc.

No obstant això, no és suficient, perquè cal fixar objectius a mitjà i a llarg termini, com la reflexió entorn del tipus de societat que volem construir a les Illes i, per tant, de les bases i els principis educatius que cal treballar.

Volem que en el futur els ciutadans de les Illes tinguin els mateixos drets i deures?

Volem treballar en la línia de la cohesió social i accentuar la diversitat com a característica fonamental d'una societat democràtica?

Volem una societat intercultural, en què tothom tingui el seu lloc i ens puguem enriquir mútuament?

Evidentment, l'autor d'aquest article aposta decididament per la via de la interculturalitat com el mecanisme més adequat per aconseguir una resposta positiva a aquests reptes i, per això, de manera resumida apuntam determinades idees que caldria introduir al treball dels centres educatius de les Illes per posar les bases de la convivència intercultural.

A les aules de les Illes es detecten una sèrie de dificultats per afrontar la interculturalitat i, per tant, abordar-les i trobar-hi solucions és una primera passa a realitzar. Des del nostre punt de vista, els handicaps més importants són:

- Que es produeixi una certa estabilització del fenomen d'incorporació d'alumnat nouvingut que pugui permetre superar les accions i mesures d'atenció urgent per altres de caire més reposat i reflexiu. Aquesta condició escapa de l'àmbit d'actuació dels centres educatius, ja que respon a la dinàmica migratòria i a la conjuntura econòmica de les Illes.
- En els canvis del model d'escola assimiladora al model intercultural, és necessària la implicació de tot el professorat, no solament del professorat de suport, sinó de totes les àrees del currículum. La mentalització i formació del conjunt del professorat és una passa prèvia, així com el compromís dels claustres dels centres educatius.

- Hi ha una demanda clara de recursos (organitzatius, humans i materials) que l'administració educativa ha de posar a l'abast del sistema. És necessari un finançament complementari, per exemple, per crear en els diferents centres educatius fons documentals, audiovisuals, informàtics, etc. sobre la diversitat lingüística i cultural existent a cadascun dels centres.
- Són necessaris canvis metodològics des del punt de vista organitzatiu (agrupaments flexibles, treball cooperatiu, treball en equip del professorat, etc.), adaptables a les necessitats detectades a través de les adaptacions curriculars individuals (ACI) i del treball de la comissió pedagògica, dels departaments didàctics, etc.
- És necessària una consideració més gran de l'aprenentatge vivencial i també cal revisar determinades pràctiques pedagògiques adreçades únicament a l'alumnat mitjà: normes, exàmens, materials didàctics, etc. S'han de diversificar els enfocaments i recursos envers la totalitat de l'alumnat, per crear una escola de tothom i per a tothom. Cal fer visible la diversitat de l'aula a la pràctica educativa i al currículum, així com introduir metodologies didàctiques més inclusives i fomentar el treball cooperatiu.
- Les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) constitueixen una bona eina de contacte intercultural i d'apropament a les llengües i cultures de l'alumnat.
- Cal superar el caràcter folklorista, estereotipat, de les cultures minoritàries, i lluitar de manera decidida contra els estereotips i prejudicis.
- S'han de millorar les relacions entre la comunitat educativa en general (alumnat, professorat i famílies), en la línia de les comunitats d'aprenentatge. L'escola ha de fugir de l'estatisme per adaptar-se a les noves realitats que sorgeixen i al mateix temps provocar canvis socials. A determinats centres de Catalunya es treballa en els anomenats «plans d'entorn», que són eines de cohesió social entre la diversitat dels ciutadans que han d'aprendre a conviure, i ho fan a través de la relació intercultural dels pares i mares, amb l'eix vertebrador de la llengua i la cultura del país d'acollida.

Cal introduir al currículum de la comunitat autònoma de les Illes Balears, precisament ara que es troba en fase de revisió i adaptació a la LOE, aspectes característics de la interculturalitat:

- a) Plantejaments en la línia d'aspectes interpretatius, comprensius, crítics, problemàtics i compromesos amb la realitat social.
- b) Lligar els continguts a conceptes com migracions humanes, globalització o desigual distribució de riquesa i recursos.
- c) Aprendre els continguts necessaris per convertir-se en ciutadans d'una societat democràtica i plural.
- d) Ensenyar a l'alumnat superant els trets d'exclusió: raça, religió, gènere i classe social.

- e) Modificar els aspectes estructurals de l'aula: submissió, ensenyament unidireccional (professorat a alumnat), etc.
- f) Superar la fractura existent entre l'aprenentatge acadèmic i el vivencial: apropar la vida de l'aula a la realitat viscuda per l'alumnat.

La llista es pot ampliar tot el que es vulgui; no obstant això, crec que si aconseguim treballar en aquesta línia aconseguirem posar les bases d'un nou model d'educació més intercultural dins el marc d'una realitat social com a construcció d'un grup humà en constant canvi.

Per aprofundir en el canvi de model educatiu que duu implícit el model d'educació i escola interculturals, podem esmentar cinc teories pedagògiques que aporten els seus principis bàsics (socialització, participació, diversitat, funcionalitat i aprenentatge significatiu), per poder orientar els equips educatius en aquestes qüestions:

- La teoria curricular sociocrítica (Connell, R.W. 1997): propugna un currículum més comprensiu, inclusiu i representatiu; amb pràctiques educatives democràtiques i igualitàries.
- La teoria sociocultural i constructivista (Ausubel [et al.], 1986 i Benejam, 1997).
- Els mètodes interactius (Quinquers, 1997).
- La pedagogia de l'autonomia (Freire, 1997).
- Els mètodes de l'aprenentatge cooperatiu i vivencial (Díaz-Aguado, 2002).

Al final, l'educació ha de preveure, com una de les seves prioritats, la sensibilització pel que fa al sentit de pertinença a la comunitat balear, en igualtat de condicions i amb respecte i acceptació de les diferències. Per aconseguir això, els docents hem de realitzar una aproximació a la llengua i a la cultura del nostre alumnat nouvingut, per la qual cosa volem dedicar el tercer apartat del nostre article a realitzar una aproximació al coneixement de l'alumnat xinès, de les seves expectatives, de la relació de les seves famílies amb els centres educatius i de la seva cultura en general.

III. L'ALUMNAT XINÈS AL SISTEMA EDUCATIU DE LES ILLES BALEARS

III.1. Característiques demogràfiques de la població resident a les Illes Balears procedent de Xina

La Xina és un país conegut mundialment per la seva cultura i pel fet de ser el país més poblat del planeta. La població de la Xina és de 1.300 milions de persones, distribuïdes al llarg dels seus 9.596.960 km², amb una densitat de població de 132 h/km².

La Xina és un estat immens, format per nombroses minories nacionals. Predomina la nacionalitat han, amb el 93% de la població total, a la qual cal afegir una cinquantena de nacionalitats que comprenen uns noranta milions de persones.

Dins aquestes minories destaquen els tibetans (4,5 milions), els mongols (4,8 milions), els uigurs (7,2 milions), els miaos (7,3 milions), els zhuang (15 milions), els huis (8,5 milions), els manxús, etc.

A part dels pobles esmentats, hi ha uns altres onze grups etnolingüístics: yi, tujia, dong, coreans, etc.

De l'anàlisi de l'evolució de les migracions actuals a tot el planeta, s'observa un increment constant de l'emigració de població d'aquest país asiàtic cap a la resta del món, també cap a les Illes Balears.

Les causes que motiven aquesta forta emigració cap al primer món tenen a veure amb l'excessiva població d'aquest país asiàtic, així com amb el desig de molts dels seus habitants de millorar les seves condicions de vida en àrees de sistema econòmic capitalista, ja que el comunisme no serveix per aconseguir les seves aspiracions personals i familiars; la seva renda per càpita és molt baixa en comparació de l'espanyola i el salari mitjà gira entorn dels dos-cents euros mensuals.

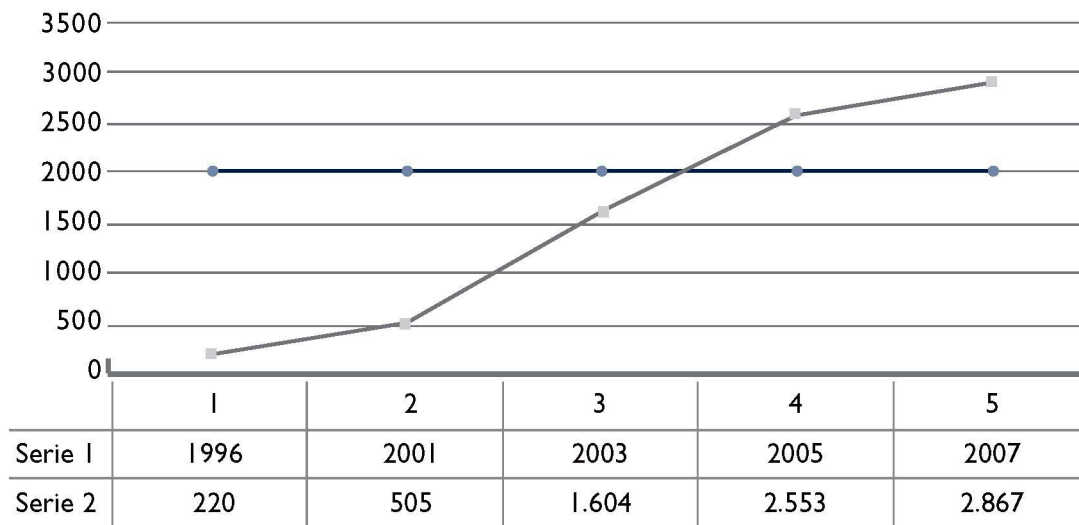
Aquesta migració és el prototip de migració en xarxa, és a dir, amb un fortíssim suport de persones de la mateixa nacionalitat a l'hora de sortir, de desplaçar-se i d'instal·lar-se al lloc triat com a destinació migratòria.

Un altre aspecte visible d'aquesta migració és el lligam existent amb determinades activitats econòmiques com la restauració i el comerç; moltes vegades depenen d'empreses o xarxes transnacionals, propietats de xinesos. Durant els darrers anys, el seu nombre ha augmentat de manera exponencial, especialment a partir de l'any 2002, la qual cosa indica l'actualitat d'aquesta.

QUADRE 18. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ XINESA RESIDENT A LES ILLES BALEARS (1991-2007)

Any	Residents xinesos
1991	191
1996	220
2001	505
2003	1.604
2005	2.553
2007	2.867

Font: IBAE

GRÀFIC 6: EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ XINESA RESIDENT A LES ILLES BALEARS (1991-2007)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE

La immensa majoria d'immigrants xinesos que viuen a Mallorca no procedeixen de les grans ciutats industrials o riques com podrien ser Xangai i Pequín. Provenen de regions i províncies d'un grau de desenvolupament econòmic i/o cultural relativament baix, (Fujian, Zhejiang...), o de pobles ben allunyats dels principals nuclis urbans. Molts no tingueren, al seu lloc d'origen, l'oportunitat de rebre una escolarització gaire important. Xinjiang, Uigur, llocs de procedència de gran part dels xinesos residents a les Illes, pertanyen a la regió autònoma del Turquestan oriental, que s'ha resistit tradicionalment a l'assimilació de la cultura xinesa.

Hi ha casos d'alumnat que només parla el seu dialecte regional o provincial i que amb prou feines sap llegir i escriure. No parlem ja de la possibilitat que compreguin un idioma estranger, o fins i tot que tinguin una mínima idea del sistema alfabètic que nosaltres utilitzam (la llengua xinesa no es compon de lletres, vocals i consonants, sinó que pertany a un sistema ideogramàtic completament diferent).

Els motius de la seva vinguda a Mallorca són principalment econòmics: la recerca d'oportunitats, de feina, de riquesa i prosperitat material, i escapar-se de la pobresa o fins i tot de la misèria. A Mallorca, la majoria treballa a restaurants xinesos, a tendes de «tot a cent», o en empreses de construcció. El seu coneixement de les llengües oficials (català i castellà) és primari, après de manera irregular i sense mètode a força d'haver de comunicar-se amb els clients.

Les diferències salarials són un important motiu d'emigració de la Xina cap a Occident; el sou normal a la Xina és de cent a tres-cents euros mensuals; no obstant això, hi ha gent que guanya tant com a Occident, la qual cosa manifesta cada vegada més una polarització social (rics i pobres). Són precisament aquests darrers els que opten per l'emigració com a mecanisme de millora de la situació econòmica familiar.

L'itinerari bàsic, més econòmic, consisteix a venir a Espanya via aeroports d'Alemanya, especialment en el cas de les Illes Balears, per la connexió diària de l'aeroport de Son Sant Joan.

III.2. La forta influència de les religions i de la tradició en la vida diària de l'alumnat xinès

A través del comportament observable de l'alumnat xinès i de les seves famílies en la vida dels centres educatius de les Illes Balears, hem volgut esbrinar i cercar una informació complementària per entendre més bé el seu comportament i tarannà vital, ja que el coneixement mutu és la primera passa d'una bona comunicació intercultural.

A la majoria de centres educatius de les Illes, s'observa que la majoria dels xinesos són persones de caràcter afable; la majoria són molt humils i ben educats. No els agrada discutir, ni barallar-se, ni ficar-se en problemes de cap tipus. Els xinesos residents a Mallorca també són generalment molt treballadors i tenen una gran força de voluntat per sortir de la pobresa que han conegut al seu país. Encara que el nombre d'immigrants xinesos creix constantment, amb prou feines es veuen xinesos passejant pels carrers, a causa de les llargues jornades laborals que ocupen el seu temps.

La seva manera de ser es troba molt lligada als elements culturals propis d'un país amb un fort pes de la tradició i de l'espiritualitat.

III.2.1. El paper de la religió

El règim comunista xinès sempre ha estat hostil a totes les religions presents al seu territori; la política oficial ha pivotat entre la repressió i la tolerància.

Durant la Revolució Cultural foren atacats tots els llocs de culte; no obstant això, a partir de 1978 l'Estat ha mantingut una actitud més tolerant, recollida a la constitució de 1982.

Les religions tradicionals són el taoisme i el confucianisme; ambdues s'identifiquen amb la cultura i la tradició xineses. No obstant això, en un país tan immens i divers hi són presents la majoria de religions del món.

El taoisme: té una antiguitat de 4.000 anys. És en part una religió organitzada que originalment té una orientació naturalista, subratlla l'espontaneïtat i té una forta tendència envers el misticisme.

El món és el resultat de dues energies (sol/lluna, masculí/femení); això vol dir que concep el món en sentit binari (bo-dolent, gran-petit): yin-yang. Cadascuna de les dues zones té qualque cosa de l'altra.

Aquesta filosofia vital té una incidència directa en el comportament de l'alumnat d'aquesta nacionalitat matriculat als centres educatius de les Illes, ja que un dels comportaments més fàcilment observables és el caràcter pacífic i poc conflictiu que presenten aquests alumnes.

L'explicació d'aquest fet, seguint el taoisme, cal trobar-la en el fet que el món no es troba en conflicte; el conflicte no és bona idea. No duu cap avantatge anar a l'extrem.

Per qualsevol xinès, cal evitar el conflicte tant en el llenguatge, en el cos, com a la vida en general.

El confucianisme: és més un codi ètic i una tradició que no pas una religió, no disposa d'una organització o un clergat clarament definits i cerca la relació positiva entre les persones: aquesta relació ha d'estar basada en l'harmonia.

És originari d'una societat basada en l'agricultura, en la terra. En aquest context agrari, se cercava tenir una bona relació entre les persones que feien feina al camp.

Des del segle II aC fins a l'establiment del comunisme, fou la religió oficial de l'Estat xinès i els seus preceptes i rituals impregnaren la vida pública.

No creu en un déu, considera que el més important a la nostra vida és el temps.

A més de l'harmonia i el temps, un tercer principi és la jerarquia social i familiar; creu en una forta influència dels més grans sobre els joves, i la practica. La subordinació a l'autoritat dels grans (pares, germans, ancians...) esdevé una certa mescla de por i afecte, a la vegada.

A l'hora d'adreçar-se a un germà gran, per exemple, no es pot emprar el seu nom com fem a Occident, sinó el formulisme: germà gran; per tant, és molt important la posició dins la família.

Tampoc, per influència d'aquesta filosofia vital, no solen expressar els seus sentiments i estats d'ànim de manera efusiva. Així, per exemple, mai no utilitzen l'expressió «pare (o mare), t'estimo»; en el seu lloc diuen «pare, et respect».

Tampoc no s'empren en el llenguatge xinès paraules pròpies d'un vocabulari íntim com «amor» o «estimar».

El budisme: és una religió originària de Nepal (segle V aC) que s'estengué per la Xina a partir del segle III i, actualment, té uns noranta milions d'adeptes. Té l'origen en la dinastia tang i ha estat desenvolupat a la manera xinesa.

L'impulsor d'aquesta religió fou Siddhārtha Gautama, un home que a través de la meditació va arribar a l'estat de saviesa absoluta i de perfecció: el nirvana.

L'objectiu del budisme és l'eradicació del sentiment d'insatisfacció, provocat per una concepció errònia de l'existència; per superar aquesta situació la meditació esdevé el mecanisme per a la comprensió profunda de l'ésser.

El concepte de la reencarnació influeix molt en el comportament i les creences tradicionals.

Si no duem una vida honesta («fer el bé»), es produiran unes conseqüències i afectarà la reencarnació. Els xinesos creuen que si fem coses bones els fills tindran una vida més bona, per tant, cal acumular bones obres i bones accions com una mena d'inversió de futur.

Actualment, el dalai-lama és el líder espiritual i també polític del poble tibetà, del qual es troba exiliat des de l'any 1959, a causa de la invasió xinesa.

També a la Xina són presents les dues grans religions monoteistes del món:

L'Islam: té vint milions d'adeptes a la Xina.

El cristianisme: fou introduït a la Xina pels missioners jesuïtes. Avui practiquen aquesta religió uns deu milions de xinesos (cinc milions de catòlics i quatre milions de protestants). Es tracta d'un cristianisme separat de Roma, amb consagració de nous bisbes sense l'aprovació del Vaticà.

Per tant, la complexitat d'un país tan immens i plural es manifesta en la pràctica totalitat de religions que existeixen actualment al món, amb una predominància de les tres primeres (taoisme, confucianisme i budisme), que influeix de manera molt significativa en la cultura i la manera de ser i actuar de la població de la Xina. Conèixer els principis i les creences d'aquestes religions i tradicions ens permetrà entendre més bé el col·lectiu d'alumnat i famílies xineses que formen part de les nostres comunitats educatives.

III.3. Una aproximació a la llengua xinesa

L'idioma oficial de la República Popular de la Xina és el mandarí, provinent del nord del país, i a partir del qual s'ha desenvolupat la parla comuna i nombrosos dialectes.

L'escriptura xinesa consta de set mil ideogrames o caràcters simples i més de vint-i-cinc mil ideogrames composts, molts dels quals tenen el seu origen en una economia i una societat tradicionals de caire rural. Amb el pas del temps, han derivat de formes més o manco realistes envers un grau d'abstracció més gran. Tots els ideogrames són monosil·làbics, això vol dir que es pronuncien amb un sol cop de veu.

Els ideogrames o caràcters, com a combinació de línies, pinzellades, ganxos o punts, existeixen des de fa més de mil anys, i la seva forma no ha canviat gaire. Representen objectes físics i han experimentat amb el pas del temps una certa evolució de l'aspecte figuratiu a l'abstracció.

Per tant, aquests caràcters o ideogrames ens resulten bastant difícils als occidentals, ja que es troben, culturalment, molt lluny de la nostra vida, de la nostra realitat.

Malgrat tot, amb un coneixement d'uns cinc-cents a set-cents ideogrames, tenim una certa base per conèixer una mica l'escriptura xinesa, que s'executa de dalt a baix, no d'esquerra a dreta com fem a les Balears, ja que és una manera de fixar la tinta al suport o superfície en què s'escriu.

Aquest 10% dels ideogrames es representa mitjançant dibuixos bàsics, que a poc a poc es tornen més complexos i amplien la seva significació. També cal saber que tots els xinesos comparteixen la mateixa escriptura malgrat que parlin dialectes diferents.

Per a totes aquelles persones interessades a començar a tenir unes nocions sobre la llengua i l'escriptura xineses, volem recomanar el *Mètode complet de xinès parlat i escrit* de Lai-Ming Tsang, editat per la UIB i citat a la bibliografia.

Seguint aquest mètode volem recollir a continuació una sèrie d'idees bàsiques que poden ajudar els docents a fer petits passos en la comprensió i admiració d'aquesta llengua mil·lenària.

- a) La pronunciació **Pinyin**, promoguda per l'Estat, va ajudar a simplificar la llengua xinesa i consisteix a ajuntar els sons i simplificar, per tant, la llarga llista d'ideogrames. El Pinyin és un sistema internacional de representació fonètica que utilitza lletres de l'alfabet xinès, a manera de transcripció, acompanya els diferents ideogrames i els relaciona amb la seva pronunciació. Volem recordar en aquest punt que l'alumnat xinès no pronuncia com el castellà o català; tal vegada el cas més conegut és la «r»: els xinesos no la pronuncien perquè la llengua es col·loca al paladar superior i no vibra. Tampoc no s'utilitza el cos per ajudar l'expressió verbal, a diferència de nosaltres, la qual cosa fa una impressió de quietud i hieratisme.
- b) La manera bàsica d'aprenentatge de l'escriptura xinesa és la repetició, a partir de la qual es memoritzen els caràcters. Tots els ideogrames són el resultat de la combinació i construcció a partir d'una seqüència de vuit traços i les seves combinacions: línies, punts, ganxos, pinzellades, corbes... La majoria dels ideogrames es poden escriure de dues maneres: la tradicional i la simplificada, amb menys traços i més útil en la comunicació habitual.
- c) Cada ideograma consta d'un radical que serveix per categoritzar i suggerir el significat. A l'escriptura xinesa actual existeixen dos-cents catorze radicals. Així per exemple, les accions relacionades amb menjar, beure, etc. duen el radical «boca»; o els objectes fabricats de fusta (taula, cadira, bosc...) duen el radical «fusta».
- d) La llengua xinesa atorga un paper molt important a l'entonació en la creació de significats. Seguint el sistema Pinyin, a la Xina s'usen quatre entonacions diferents: to 1 (alt constant), to 2 (de mig a alt), to 3 (baixar i pujar) i to 4 (caiguda en picat).

III. 4. El patriarcalisme i la política del fill únic

Fa uns quants d'anys, un reportatge de la televisió britànica va emetre un senyal d'alarma amb relació a la situació dels orfenats a la Xina i, en especial, amb relació a la presència massiva de nines que havien estat abandonades per les seves famílies a causa de la política imposada pel govern, consistent en l'obligació de només tenir un fill per família.

Aquesta imposició, fruit d'una decisió política per aturar el fort creixement demogràfic del país més poblat de la Terra, va entrar en conflicte amb una tradició molt important de la cultura xinesa, com és el fet que les famílies volen tenir un fill perquè no es perdi el llinatge, ja que aquest es transmet per via paterna. Dins la cultura xinesa de caire patriarcal, la figura de la dona ha estat

tradicionalment menystinguda respecte de la figura masculina, hi ha un doble rol: social (de l'home) i familiar o domèstic (de la dona).

A més, la presència d'un fill esdevenia una garantia del manteniment dels progenitors quan aquests no podien fer feina, rol que recau en la figura del fill.

Aquesta confluència d'interessos va plantejar el problema de les filles, ja que el fet de tenir un únic descendent de sexe femení feia perillar aquest principi estructural de la cultura i la tradició xineses, la qual cosa motivà que moltes famílies tinguessin un segon descendent (de sexe masculí) i la primogènita s'amagàs de qualque manera a les autoritats. El nins són el futur de la família, les nines no són tan importants; per això, si una nina no va a escola, no és tan important.

La política del fill únic s'ha aplicat de manera més rígida a les àrees més densament poblades de la Xina (ciutats), amb recursos més limitats, i amb més tolerància a les àrees rurals, més pobres.

Avui en dia, el govern xinès ha canviat, en el sentit que hi ha una flexibilitat més gran, la política del fill únic, durant la qual es multava les famílies o afectava l'educació dels altres fills, etc.

A diferents converses mantingudes amb famílies xineses residents a Mallorca hem comprovat la importància que en la seva migració ha tingut el fet de poder fugir d'aquest control social i polític pel que fa a un fet tan bàsic de la seva llibertat personal com és poder tenir fills de manera lliure i voluntària.

III.5. Estudi del sistema educatiu de les Illes Balears amb relació a la comunitat xinesa: centres educatius, famílies i alumnat adolescent.

En la línia de l'anterior anuari, volem centrar la nostra atenció en una altra nacionalitat d'alumnat estranger present als centres educatius de les Illes Balears: l'alumnat xinès.

Davant totes les conductes observables a la majoria de centres educatius per part de l'alumnat xinès, hem investigat les causes culturals i els valors que s'hi amaguen darrere com a factors explicatius, amb la finalitat de conèixer més bé el col·lectiu i així adaptar les metodologies de treball i l'actitud de la comunitat educativa envers una interacció i adaptació mútues més grans.

Hem de dir, això no obstant, que defensam per damunt tot la identitat individual com a factor de canvi i adaptabilitat al medi. També pensam que una bona comunicació intercultural ens ajudarà a tothom a modificar conductes, comportaments, coneixements de l'altre, per millorar les relacions interpersonals.

La nostra idea no és estereotipar l'alumnat xinès, sinó definir determinades característiques clares d'aquest col·lectiu dins l'àmbit educatiu balear per tal de treballar més bé en la seva integració plena a la societat d'acollida.

Per això, volem aclarir que, dins l'alumnat d'aquesta nacionalitat, cada nin és diferent, igual que succeeix amb l'alumnat autòcton. La mateixa opinió tenim de les famílies procedents de la Xina que han triat les Illes Balears com a lloc per establir-se i millorar la seva situació econòmica.

Les dades estadístiques no denoten un volum molt important d'aquest col·lectiu: 546 alumnes, que tan sols representen el 0,46% del total d'alumnat estranger present als centres educatius de les Illes. Tampoc no presenta una distribució uniforme a totes les illes que componen l'arxipèlag:

Mallorca	443
Menorca	33
Eivissa	63
Formentera	7

Amb relació a l'escolarització per centres educatius, s'observa el següent:

III.5.1. Una primera constatació és l'observació que la **distribució** de l'alumnat xinès és majoritària a les illes de Mallorca i Eivissa, evidentment per l'existència d'una xarxa migratòria que dirigeix les persones i famílies d'aquesta nacionalitat als llocs on ja hi ha radicada una colònia prèvia. També dins les Illes, l'alumnat d'aquesta nacionalitat es troba bastant polaritzat a determinats centres educatius, per dues raons bàsiques:

- La proximitat al domicili familiar, ja que aquest és un dels requisits bàsics del sistema d'escolarització vigent.
- La recerca per trobar altres alumnes de la mateixa nacionalitat, que provoca de vegades un increment de la ràtio d'aquesta nacionalitat. Aquest fet no és recomanable des del punt de vista de la integració amb alumnat d'altres nacionalitats. El sentit de grup i la necessitat de suport mutu afavoreixen aquesta situació.

III.5.2. Mitjançant la consulta a diferents centres educatius de Palma amb forta presència d'alumnat xinès s'ha pogut constatar que els **llocs de naixement** més freqüents són els següents:

Fujian
Zhejiang
Guandong
Liaoning
Xangai

Moltes d'aquestes regions són àrees pobres o en vies de desenvolupament de la Xina; per tant, entre l'alumnat procedent d'aquestes es pot donar una correlació entre unes expectatives acadèmiques baixes o reduïdes i, en sentit invers, la constatació d'unes expectatives de caire laboral més altes.

III.5.3. La majoria de l'alumnat xinès fa relativament poc temps que ha arribat a les Illes Balears. En els nivells d'educació infantil i educació primària es troben escolaritzats al grup ordinari que els pertoca per edat i als nivells d'educació secundària solen matricular-se, en un primer moment, als grups del Programa d'Acollida Lingüística i Cultural (PALIC), amb la finalitat d'accelerar el seu procés d'integració lingüística i cultural, que els permetrà incorporar-se en poc temps als grups ordinaris de referència. Cada centre de secundària presenta diferents estratègies organitzaves per atendre l'alumnat estranger nouvingut i, en general, és el professorat de PALIC qui més bé coneix aquest col·lectiu d'alumnat i pot donar una visió més completa de les seves característiques i necessitats.

III.5.4.A una enquesta realitzada recentment per a la Fundació Gadeso, realitzada a seixanta centres educatius de les Illes, amb relació a la integració de l'alumnat estranger i de les seves famílies al sistema educatiu de les Illes Balears i amb relació a una sèrie de qüestions adreçades específicament a l'alumnat xinès, s'obtingueren una sèrie de conclusions que sintetitzam a continuació i que pensam que serveixen per millorar l'atenció al col·lectiu xinès i el treball amb aquest en la línia de les estratègies d'inclusió escolar i social.

a) Rendiment escolar:

L'alumnat xinès, en comparació de la resta, presenta un rendiment escolar bo; solen ser alumnes perfeccionistes i meticolosos. És un alumnat encantador, molt treballador i disciplinat; sorprèn positivament els docents que comencen a treballar amb ells.

Tot el professorat que té alumnat xinès es troba sorprès per l'alt rendiment a l'àrea de matemàtiques, ja que es veu que a la Xina és una àrea curricular molt forta, així com un bon rendiment en general a les àrees de ciències (naturals, biologia, geologia, etc.).

Si el rendiment és inferior a les altres àrees de l'àmbit sociolingüístic, les causes poden ser les diferències de referents culturals i, sobretot, les mancances lingüístiques, per la dificultat d'un canvi de codi lingüístic tan radical: de l'ideograma a l'alfabet.

No obstant això, la constància, la disciplina i la força de voluntat fan que, en un temps relativament curt, adquireixin un domini oral suficient de la llengua castellana i, posteriorment, de la llengua catalana.

b) Nivell d'absentisme escolar:

L'absentisme depèn de l'edat: a les etapes d'infantil i primària, precisament pel sentit de l'obligació i la responsabilitat, és pràcticament inexistent.

Una altra qüestió és quan l'alumnat xinès té més de setze anys i, per tant, es pot incorporar al món laboral. Moltes vegades deixen d'assistir a classe perquè les famílies els incorporen al negoci familiar i d'altres perquè fan feina nocturna o han de tenir cura de germans petits.

Per tant, la causa principal és la seva subordinació a la situació familiar, a la feina, al negoci familiar i a la millora de la situació econòmica de la família.

c) Abandonament escolar:

Es donen casos d'abandonament escolar, ja que per a moltes d'aquestes famílies l'escola o l'institut tenen la funció de preparar els fills, sobretot en el domini de llengües (castellà, principalment), per poder treballar als negocis familiars i/o de coneguts, per facilitar la comunicació amb els clients a botigues o restaurants, o bé perquè es puguin treure el carnet de conduir i així tenir a l'abast del negoci familiar un vehicle propi.

d) Actituds davant el món escolar:

Igual que a altres esferes de la seva vida, l'actitud d'aquest col·lectiu d'alumnat és molt bona a l'àmbit escolar. L'interès per tot el que suposa un aprenentatge és molt bo.

El nivell de concentració a l'aula és, comparativament, molt superior a la resta d'alumnat, ja que «estan en allò que han d'estar».

Una de les dificultats més grans és la manca de vocabulari i d'eines gramaticals per fer les feines escolars.

La comprensió també és bona i, en tot cas, es troba condicionada pel domini de les llengües (català i castellà).

La comunicació es produeix sobretot amb alumnat de la seva nacionalitat; és pràcticament inexistent la interrelació amb alumnat d'altres nacionalitats.

Són molt sociables en el sentit que respecten els altres, les normes, en els seus comportaments, etc.

Les relacions amb el professorat són molt correctes per dues raons bàsiques:

- Provenen d'un sistema educatiu basat en l'autoritat del professorat i, per tant, mantenen un principi de subordinació i respecte molt significatiu. Els crida l'atenció que el professorat de les Illes Balears, en general, sigui tan tolerant i pugui admetre comportaments de l'alumnat que a la Xina serien impensables.
- Culturalment, pel sentit de respecte a l'adult, a les persones grans.

Pel que fa a la relació amb els companys no xinesos, la seva actitud és correcta però distant.

La participació a les activitats escolars és alta, fan tot el que se'ls encomana; a diferència de la participació en activitats extraescolars, considerada pels entrevistats com a nul·la: no solen participar en allò que no sigui obligatori i dins l'horari escolar estàndard. Quan surten de l'escola, és per anar a casa i estar amb la seva família; no valoren la importància formativa de les activitats extraescolars, ja que al seu país no existeixen i, a més, aquesta situació pot tenir una explicació econòmica, ja que la participació dels fills en aquestes activitats suposa una despesa econòmica important per a famílies immigrades.

Sintetitzant totes les idees sobre l'alumnat xinès i les seves famílies, podem dir que es tracta d'un col·lectiu que crida l'atenció bàsicament per:

- La seva disciplina i comportament als centres educatius.
- La facilitat d'integració lingüística, a pesar de tenir una llengua tan diferent, tal vegada motivada per la necessitat de comunicar-se i per la disciplina personal.
- La seva facilitat acadèmica envers les matemàtiques i les ciències en general.

- La poca integració social amb altres grups d'alumnes.
- La poca implicació de les famílies en els centres educatius, etc.

III.5.5. A l'estudi esmentat anteriorment, també vàrem entrevistar famílies xineses amb relació a l'escolarització dels seus fills, al seu coneixement i satisfacció del sistema educatiu balear, a la seva participació i expectatives de l'escola pel que fa a la formació dels seus fills, etc.

Les seves respostes ens varen donar un perfil molt interessant que presentam de manera sintètica a continuació:

- Les famílies xineses mai no participen en l'escola i en les activitats, probablement per la manca de coneixement de la llengua catalana i/o castellana, però també perquè provenen d'un sistema social que delega aquesta tasca en els centres educatius, en què la família no té cabuda ni implicació directa; per tant, si volem que hi participin caldrà dur a terme una tasca pedagògica important. Tampoc no es relacionen amb altres famílies de la comunitat escolar que no siguin xineses. Pel que fa a les relacions amb la comunitat educativa, la comunicació és bona. Es mostren cordials i afables, i es preocupen del rendiment escolar dels seus fills i filles.

- Una de les característiques més generalment observables d'aquestes famílies és la manca de relació amb els autòctons i, per tant, el manteniment de la seva identitat al marge del context sociocultural balear.

Així mateix, s'observa una concentració en determinades activitats econòmiques relacionades amb el comerç, la restauració i la construcció. Generalment, les famílies xineses fan feina en aquests sectors econòmics, bé com a empresaris o bé com a assalariats en empreses d'altres membres d'aquesta comunitat. Pràcticament viuen al marge del sistema productiu autòcton, no fan feina per a persones d'altres nacionalitats i, en determinats casos, tenen empleats d'altres nacionalitats en els seus comerços (sobretot llatinoamericans).

Aquests factors motiven la seva autosuficiència, amb el suport de persones de la seva pròpia nacionalitat, i el seu aïllament de la població balear en general.

Això té, també, una plasmació dins l'àmbit escolar, ja que l'alumnat xinès es relaciona molt poc amb alumnat d'altres nacionalitats.

Per tant, es tracta d'un col·lectiu amb una xarxa migratòria solidària i compacta que afavoreix l'aïllament i la supervivència en un context cultural diferent com és el balear.

- Les dificultats lingüístiques actuen com una barrera important de comunicació que, en determinats casos, per l'activitat econòmica de cara al públic (espanyols i d'altres nacionalitats), els obliga a adquirir un vocabulari bàsic de comunicació útil per als intercanvis comercials i de serveis.
- Dins el context escolar, els fills realitzen sovint la tasca de mediadors lingüístics i culturals entre l'escola i la família, especialment en llengua castellana, que és la llengua vehicular «social», ja que no consideren el català necessari.
- La família constitueix el marc de referència bàsic de l'alumnat xinès i el pes de la seva cultura es transmet per aquesta institució, que té una enorme influència en una població jove que es troba fora del seu context sociocultural natural.

Un dels trets principals d'aquestes famílies és el respecte a la gent gran, la qual cosa repercuteix en l'àmbit educatiu, amb un respecte destacat envers el professorat, reforçat per la idea de jerarquia i patriarcalitat.

Igual que succeeix en moltes altres nacionalitats d'alumnat estranger, el pes de la família es troba per damunt de l'individu. La idea bàsica és ajudar a sortir endavant la família com a nucli productiu, de convivència i de projecte vital en un context nou.

- Destaquen dins aquesta nacionalitat trets com el respecte, la cortesia, la solidaritat i la idea d'harmonia, com a manera per evitar el conflicte o el xoc amb els altres. Aquests trets de comportament són perfectament observables en el context educatiu, la qual cosa els dóna una certa estima per part del professorat i un cert desconcert per part dels companys d'altres nacionalitats, que sovint no entenen la seva passivitat.
- Molts parlen el xinès mandarí (estàndard) i un altre dialecte xinès (a la Xina hi ha més de cinquanta dialectes); per tant, el bilingüisme és similar al d'aquí i això explica la facilitat per aprendre les llengües catalana i castellana, fent un paral·lelisme.

III.5.6. Resultats de les entrevistes a l'alumnat adolescent xinès

Cada vegada hi ha més nins i joves xinesos que viuen a Mallorca a causa de la migració dels pares. Dins l'àmbit educatiu, una de les tasques bàsiques és combatre els estereotips que s'assignen a aquests col·lectius. De la tendència a una extrema simplificació i generalització en tenen part de culpa els mitjans de comunicació, que tendeixen a jutjar incorrectament segons el lloc i la cultura d'origen i etiqueten les persones segons tipus preestablerts.

Pensam que no hauríem d'oblidar que els joves immigrants xinesos seran algun dia persones adultes. Els problemes grans o petits d'integració social, de frustració i de manca de comprensió i enteniment que afrontam avui, sens dubte esdevindran demà una força negativa de tals dimensions que serà impossible d'aturar, si no començam a posar-hi remei ja.

A continuació, recollim un resum de les entrevistes realitzades a adolescents xinesos:

1. El fet que molts d'ells hagin vingut a les Illes Balears amb els pares i ho hagin deixat tot a la Xina (família, amics, escola, etc.), juntament amb l'edat reivindicativa en la qual es troben, fa que molts dels entrevistats mostrin un sentiment negatiu pel fet de viure a les Illes. Es trobaven més bé a les ciutats o als pobles d'origen, els seus resultats acadèmics eren més bons i han hagut de deixar els amics, la casa, és a dir, tot.

2. La barrera de l'idioma (català i castellà) és el principal obstacle per al seu desenvolupament escolar i social. En un altre nivell se situen les consideracions culturals i socials.

Per altra banda, així com observen una utilitat amb relació al coneixement del castellà, no opinen d'igual manera pel que fa al català.

La dificultat d'aprenentatge d'un idioma tan diferent del seu retarda els progressos als seus estudis, limita la capacitat d'expressió a tots els àmbits i nivells.

3. Amb relació al nivell i als continguts escolars, consideren que el que s'ensenya aquí és més fàcil que a la Xina, especialment a les matèries de matemàtiques i ciències. La majoria de temes d'aquestes assignatures ja s'han tractat a cursos anteriors a les escoles d'origen de la Xina, per la qual cosa la classe els resulta avorrida i desmotivadora. L'anglès és una assignatura obligatòria a la majoria d'escoles de la Xina a partir de tercer de primària, per la qual cosa aquests alumnes tenen nocions bàsiques d'aquesta llengua. Consideren el professorat amable; no obstant això, generalment no entenen el que expliquen a classe i tampoc no saben expressar els seus dubtes acadèmics. Voldrien tenir més deures per a casa, ja que es troben acostumats a fer-los a la Xina, i també els agradaria tenir qualque professor xinès.

4. Amb relació a les activitats que duen a terme fora de l'escola o institut, parlen de:

- Jugar a l'ordinador.
- Mirar DVD i programes de la televisió xinesa.
- Dormir.
- Ajudar els seus a casa i a la feina.
- Estar amb amics xinesos, jugar a bàsquet o anar a passejar.
- Estudiar.

Cap d'ells no menciona activitats pròpies de la vida social: sortir a dinar, anar al cinema, al teatre, visitar museus, anar d'excursió, etc. Tampoc no realitzen cursos o activitats de formació extraescolars: ball, dibuix, música, teatre, esports, etc.

Tots aquests indicadors mostren clarament el fet que necessiten ajut i atenció especial.

5. Expectatives de futur i objectius a la vida:

Molts no saben si tornaran a la Xina. El seu sentiment és favorable al retorn; no obstant això, la decisió és dels seus pares.

No tenen molt clar el seu futur a les Illes; a curt termini, veuen la necessitat d'aprendre correctament l'idioma.

La seva orientació bàsica és envers el món laboral, no com a assalariats sinó com a autònoms, com a propietaris d'un restaurant, d'una botiga, etc., fet que denota la gran influència de la família sobre ells.

6. El sistema educatiu xinès i d'altres curiositats:

A la Xina el curs escolar està dividit en dues parts:

La primera part del curs va del mes de setembre a febrer.

Finalitzat aquest període, l'alumnat disposa de vint dies de vacances, que coincideixen amb les festes més importants (equivalents al Nadal d'aquí).

La segona part del curs va del mes de febrer a juny.

Aquesta distribució anual del període lectiu es troba molt relacionada amb el fet que les principals arribades d'alumnat xinès a les Illes Balears es corresponen amb els mesos d'estiu i amb el període de febrer-març.

La matrícula, que inclou els llibres de text, es fa dues vegades: el setembre i el febrer. El fet que els centres educatius de la Xina proporcionin els llibres de text a l'alumnat pot donar lloc a confusions als centres de les Illes Balears, ja que aquí són les famílies les encarregades de l'adquisició dels llibres i de la resta del material escolar.

També el sistema numèric de les notes és diferent, ja que a la Xina l'escala de les notes va de l'u al cent; el seixanta és l'equivalent al cinc (aprovat).

L'horari diari és completament diferent al balear, ja que la jornada escolar es divideix en tres trams:

- a) De 7 a 11.30 hores
- b) De 14 a 17 hores
- c) De 19 a 21 hores

Les classes són de quaranta-cinc minuts, amb un descans de deu minuts entre classe i classe.

Una darrera diferència important radica en el fet que a l'escola xinesa se segueix un sistema de molta disciplina. Ens comenten els alumnes procedents d'aquest país que sempre seuen de dos en dos i al mateix lloc. El professorat és molt estricte i l'alumnat mostra molt de respecte a tots els nivells.

Altres curiositats que poden ajudar a actuar en un moment determinat al professorat de les Illes són:

- Per saludar una persona de la Xina no hi ha el costum de besar-la, però sí de donar-li la mà.
- Els cognoms xinesos s'escriuen davant el nom; això és molt important sobretot en la fase inicial d'escolarització d'aquest alumnat als centres educatius de les Illes, ja que amb posterioritat, durant el tracte amb l'alumnat, s'arriba a entendre.
- Per posar la data, la seqüència habitual en xinès és: any+mes+dia; la contrària a l'occidental.
 Mes: número+lluna (yuè)
 Dia: número+sol (rì)
 Any: xifra+any (nián)
- A la Xina esmorzen entre les 7.00 i les 8.00 i dinen més prest que els mediterranis (entre les 12.30 i la 1.30). Algunes persones fan un descans per prendre te o cafè devers les 3.15.

Normalment el sopar és a les 8.00.

Altres curiositats que poden servir per elaborar propostes didàctiques, a partir d'elements culturals d'aquesta nacionalitat, poden ser:

- El significat dels colors a les diferents cultures, partint de la consideració del color vermell com a indicador de la bona sort, de la felicitat i de la prosperitat dins la cultura xinesa.
- Treballar l'estima que l'alumnat xinès té per arts tradicionals com la música, els escacs, la cal·ligrafia i la pintura, per generalitzar-ho envers tot l'alumnat en general.

- El treball de l'horòscop xinès i occidental i tota la simbologia que hi ha al darrere.
- La comparació del calendari de diferents cultures (occidental, xinès, musulmà...) per observar les diferències en el còmput dels anys.
- L'estudi dels invents i de les principals aportacions de les diferents cultures a la cultura mundial o global, etc.

Volem agrair de manera molt especial la col·laboració en la realització d'aquest bloc de l'article dedicat a fer una aproximació a la comprensió de la població xinesa resident a les Illes a **Lai-Ming Tsang**, una bona amiga, professora i traductora de xinès, que ha treballat al programa Vivim Plegats i al projecte d'investigació de la Fundació Gadeso.

IV. PROPOSTES DE MILLORA

1. Socialment, són necessàries accions de tot tipus per superar l'estadi actual de la multiculturalitat, és a dir, la convivència en un mateix espai sense intercanvi real, sense coneixement i comunicació amb els altres, envers un sistema intercultural dins el qual la base de la convivència és el coneixement mutu, l'intercanvi d'experiències i idees, la participació en la creació de la societat de demà a partir de les aportacions de tothom, sense exclusions i amb igualtat de drets i deures.

2. En l'àmbit educatiu, cal treballar per adaptar la institució escolar als nous reptes que planteja la presència d'un alumnat i d'unes famílies cada vegada més heterogenis i diversos des de tots els punts de vista. El treball de la diversitat, la igualtat d'oportunitats i la participació han de ser eixos bàsics del sistema educatiu, per superar així la tendència envers la hipocresia social pel que fa a la presència de persones d'altres nacionalitats, com manifesten els estudis citats al llarg de l'article. Una prova evident és la presència del 85% de l'alumnat estranger als centres públics de les Illes.

3. Des del nostre punt de vista, és necessari crear un servei específic dins la Conselleria d'Educació que pugui coordinar les actuacions i els esforços que es fan des de les diferents direccions generals i per part de la resta d'administracions autonòmiques, insulars i locals, per tal d'optimitzar els recursos, evitar duplicitat d'actuacions i aconseguir els resultats més bons possibles.

4. La línia de treball ha de ser la interculturalitat i, per això, seria convenient que cada centre educatiu tingués un petit recull de material, recursos, eines, etc., per aconseguir avançar en aquesta línia. Per aconseguir aquest rebost d'eines interculturals, les TIC són bàsiques, tant per treballar amb alumnat de diferents nacionalitats, com per recollir material de tot tipus que ens pot ajudar en la tasca diària.

5. La formació inicial i permanent del professorat en l'exercici de la interculturalitat és una prioritat bàsica, des del nostre punt de vista. Més que unes mancances tècniques, el que cal millorar és la sensibilització i conscienciació en el sentit que les eines que tenim actualment no són suficients per abordar el reptes i les demandes socials envers la institució escolar.

V. CONCLUSIONS FINALS

1. La incorporació d'alumnat estranger continua sent un factor molt important amb relació al creixement absolut de l'alumnat de nivells no universitaris a les Illes Balears. Al llarg del curs 2007-2008, el seu creixement ha estat del 9,04% i el seu nombre actual és de 26.110 alumnes, que representen el 16% del total de l'alumnat.

Malauradament, no s'aconsegueix una distribució equilibrada entre l'escola pública, que recull el 85% d'aquests alumnes, i l'escola privada i concertada, que només en rep el 15%.

2. En línies generals, el sistema educatiu no ofereix una resposta adequada al repte plantejat per la diversitat, de l'alumnat i les seves famílies, present al conjunt dels centres educatius, en la línia del que hauria de ser l'educació intercultural i de la nostra exposició a l'apartat II de l'article.

3. Per etapes educatives, cal destacar una evolució envers la concentració d'un nombre més gran d'alumnat estranger als nivells d'ESO i batxillerat, i també dels que es matriculen a altres modalitats d'estudis per millorar el seu coneixement de les llengües de les Illes (català, castellà), així com dins l'educació d'adults.

4. Amb relació a les àrees de procedència mundial, continua el predomini de l'alumnat procedent del continent americà (45%), seguit de l'originari de la UE (25%) i del continent africà (20%). L'alumnat de l'Europa no comunitària (6%) i del continent asiàtic (5%) ocupen els darrers llocs.

5. Al llarg dels darrers mesos del curs 2007-2008, hem observat que la Conselleria d'Educació i les institucions representatives del món educatiu de les Illes comencen a reaccionar i a actuar en la línia de les nostres propostes de millora dels anys precedents, i, d'altra banda, com era de justícia, en aspectes com:

- a) Revisar el decret d'admissió d'alumnes, a partir de les propostes de les associacions d'immigrants (FAIB) i de centrals sindicals com l'STEI, per garantir el dret efectiu a l'elecció de centre i la no-discriminació per part de centres finançats amb fons públics.
- b) La proposta del Consell Escolar d'evitar la concentració de més d'un 30% d'alumnat estranger a determinats centres (la majoria de titularitat pública), amb la finalitat d'evitar la creació de guetos.
- c) La intensificació de cursos i activitats de formació (ICE, DG Immigració, CPR, UIB, sindicats, etc.)
- d) Programes d'IB3 per treballar la integració de la població estrangera a les Illes, com l'anomenat *Benvinguts*.
- e) Els cursos de formació de mediadors interculturals i la seva feina a àmbits municipals, insulars, a partir de la iniciativa de la Direcció General d'Immigració, etc.
- f) L'assumpció de competències, cada vegada més gran, per part dels ajuntaments de les Illes, en la línia de l'atenció a la població estrangera.

6. Des del vessant del sistema educatiu balear també podem extreure una sèrie de conclusions:

- En general, l'actitud dels centres educatius amb relació a la presència d'alumnat estranger és bona, però ho podria ser molt més.
La sensibilització dels centres (professorat, alumnat i famílies) és bàsica per respondre més bé a les necessitats plantejades. I, en aquest sentit, un apropament cultural i lingüístic (bidireccional) és molt important. Són molts els professionals de l'ensenyament de les Illes Balears que consideren que l'única via vàlida per a la integració de l'alumnat estranger és l'assimilació, que no cal fer cap esforç en la línia del diàleg intercultural, la qual cosa planteja una tasca inicial de canvi de mentalitat del professorat.
- La tasca d'equips docents cohesionats i compromesos amb el repte que suposa la gran diversitat de l'alumnat matriculat als diferents centres educatius dóna sense cap dubte uns resultats molt més bons que els que es donen en centres on cadascú fa el que pot.
- La manca de recursos i, sobretot, d'intercanvi d'idees, materials, recursos, instruments de treball, etc. és prioritària en aquests moments.
- El PALIC, com a principi d'organització, funcionament i treball, no s'aprofita en totes les seves possibilitats, ja que el principi d'interculturalitat no és, a hores d'ara, una prioritat a la majoria dels centres educatius de les Illes Balears. La capacitat de resposta a la nova realitat educativa marcada per la diversitat és la línia de treball bàsica dels propers anys.

Cal superar l'estadi de la queixa continuada «manquen recursos, manquen mestres de suport...» i crear un clima d'il·lusió i compromís davant la nova realitat educativa i social.

7. El treball de la diversitat a l'escola balear encara no assoleix el nivell necessari dins el marc d'una societat cada vegada més plural i diversa, en tots els aspectes. Les darreres aportacions dins el camp de la pedagogia recomanen un canvi de model escolar, en la línia de les directrius que propugna l'escola intercultural i, perquè això sigui possible, cal començar per la formació inicial i permanent del professorat, de «tot el professorat» i no únicament de l'anomenat AD, PT, AL, etc.

8. L'escola no és una institució al marge de la societat; la situació des del punt de vista administratiu de moltes famílies estrangeres té implicacions dins la vida dels seus fills a l'escola; com a mínim esdevé contradictòria als principis bàsics del sistema educatiu espanyol continguts a la LOE; amb relació a totes les famílies estrangeres que han decidit establir-se definitivament a les nostres Illes, cal avançar en la igualtat real de drets i deures que, segons la legislació espanyola actual, passa necessàriament per l'obtenció de la ciutadania.

9. Insistir en la idea que els reptes que té l'escola actual necessiten la implicació de les famílies i de la societat en general per obtenir èxit. Les comunitats d'aprenentatge, el projecte Atlàntida, les experiències d'escola inclusiva, etc., mostren la pauta i el camí a seguir. És necessària la implicació del conjunt de les comunitats educatives en la formació dels ciutadans del futur de les Illes, en l'educació no basta la feina i la relació professorat-alumnat.

BIBLIOGRAFIA:

- ABDALLAH-PRETCEILLE, M. (2001). *La educación intercultural*. Barcelona: Idea Book.
- AA.VV. (2008). *L'atenció a la diversitat al sistema educatiu de les Illes Balears*. Palma: Lleonard Muntaner, Ed.
- AA.VV. (2002). *Educar per a la integració i la igualtat d'oportunitats*. Palma: Fundació «Sa Nostra».
- ARNÁIZ SÁNCHEZ, P. (2003). *Educación inclusiva: una escuela para todos*. Màlaga: Aljibe.
- ÀVILA I FERRA, M. (2008). *Una ullada a les religions d'avui. L'hinduisme i el budisme*. Barcelona: Biblioteca Serra d'Or.
- BLANCO, M. (2001). *El alumnado extranjero: un reto educativo. Reflexiones sobre el tema, decisiones organizativas y metodológicas*. Madrid: EOS.
- CONNELL, R.W. (1997). *Escuelas y Justicia Social*. Madrid: Morata.
- CORTINA, A. (1997). *Ciudadanos del mundo. Hacia una teoría de la ciudadanía*. Madrid: Alianza.
- DELGADO, M. (1998). *Diversitat i integració*. Barcelona: Empúries.
- DIAZ-AGUADO, M. J. (2003). *Educación intercultural y aprendizaje cooperativo*. Madrid: Pirámide.
- ELLIOT, J. (1993). *El cambio educativo desde la investigación acción*. Madrid: Morata.
- ESSOMBRA, M. A. (2006). *Liderar escuelas interculturales e inclusivas. Equipos directivos y profesorado ante la diversidad cultural y la inmigración*. Barcelona: Graó.
- FREIRE, P. (1997). *Pedagogía de la autonomía. Saberes necesarios y práctica educativa*. Rio de Janeiro: Paz y Tierra.
- GIMENO SACRISTAN, J. (2001). *Educar y convivir en la cultura global*. Madrid: Morata.
- RUIZ ROMAN, C. (2003). *Educación Intercultural. Una visión crítica*. Barcelona: Octaedro.
- SABARIEGO, M. (2002). *La educación intercultural. Ante los retos del siglo XXI*. Bilbao: Desclée de Brouwer.
- STAINBACK, S.; STAINBACK, W. (1999). *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea.
- TSANG, LAI-MING (2007). *Mètode complet de xinès parlat i escrit*. Palma: UIB.

ADRECES D'INTERNET RECOMANADES:

- <http://www.caib.es>: informació útil sobre la comunitat autònoma de les Illes Balears, especialment de la Conselleria d'Educació i de l'Institut Balear d'Estadística.
- www.ine.es: base estadística fonamental de l'Estat espanyol.
- <http://www.edualter.org>: educació intercultural.
- <http://www.mec.es/cesces/inicio.htm>: informe sobre l'estat i la situació del sistema educatiu espanyol.
- <http://www.pangea.org/educació>: presenta diferents informacions sobre educació en valors, educació intercultural, etc.
- <http://www.xtec.es/recursos/cultura/index.htm>: pla d'acolliment per a alumnes nouvinguts.
- <http://www.wikipedia.org/wiki/Xina>: informació sobre els diferents aspectes de la Xina.